

Analiza tematike të zbatimit të Rekomandimit CM/Rec(2010)5 të Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare të Këshillit të Evropës mbi masat për të luftuar diskriminimin në bazë të orientimit seksual ose identitetit gjinor

KRIMET E URREJTJES DHE INCIDENTE TË TJERA ME MOTIVIM TË URREJTJES KUNDËR PERSONAVE LGBTI NË SHQIPËRI

RAPORTI KOMBËTAR

MARS 2023

Mendimet e shprehura në këtë punim janë të autorëve të tyre dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht politikën zyrtare të Këshillit të Evropës.

Ky raport është përgatitur për Këshillin e Evropës nga Vasilika Hysi, në bashkëpunim me Arbër Kodra, Stéphanie Cramer Marsal dhe Piotr Godzisz.

TABELA E PËRMBAJTJES

Përmbledhje ekzekutive.....	4
Hyrje.....	5
A. Historiku i rishikimit tematik të Rekomandit CM/Rec(2010)5.....	5
B. Fushëveprimi i Raportit.....	5
C. Cilat janë standardet ndërkombëtare të aplikueshme?.....	6
1. Praktika gjyqësore e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut.....	6
2. Instrumente të tjera relevante ndërkombëtare.....	10
D. Metodologjia dhe struktura e raportit.....	13
Seksioni I: Konteksti ligjor, politik dhe institucional.....	14
A. Konteksti ligjor dhe politik.....	14
1. Fusha e veprimit	14
2. Kuadri Ligjor dhe Penal.....	15
B. Përgjegjia dhe bashkëpunimi institucional.....	16
Seksioni II: Mbledhja e të dhënave.....	18
A. Rastet e regjistruara të krimeve të urrejtjes.....	18
B. Aspekte metodologjike të regjistrimit të krimeve të urrejtjes dhe mbledhjes së të dhënave.....	20
Seksioni III: Raportimi, hetimi dhe dënimi.....	22
A. Raportimi.....	22
B. Hetimi i krimeve të urrejtjes.....	24
C. Politikat e procedimit dhe dënimi.....	25
Seksioni IV: Të drejtat e viktimës.....	27
A. Dispozitat ligjore dhe politikat në lidhje me të drejtat e viktimave.....	27
B. Çështje të zbatimit.....	29
Seksioni V: Mbrojtja kundër krimeve të urrejtjes anti-LGBTI në ambientet e paraburgimit.....	30
A. Masat e marrë për siguri dhe trajtim me dinjitet te personit të privuar nga liria.....	30
B. Çështjet e zbatimit.....	30
C. Mekanizmi i disponueshëm i ankesave.....	30
Seksioni VI: Rritja e ndërgjegjësimit dhe trajnimi.....	32
A. Masat për rritjen e ndërgjegjësimit.....	32
B. Trajnimet e personelit.....	33
1. Programet e trajnimit fillestar dhe vazhdues.....	33
2. Zbatimi në praktikë.....	35
Përfundime.....	37
Rekomandime.....	40

Përmbledhje ekzekutive

Seksioni I: Konteksti ligjor, politik dhe institucional

Shqipëria ka një kuadër ligjor për të trajtuar krimet e urrejtjes bazuar në SOGI, por ka nevojë për zbatim më të madh. Ligji për Mbrojtjen nga Diskriminimi jep një përkufizim të gjuhës së urrejtjes. Udhëzimet zyrtare për policinë, prokurorët dhe gjykatat përcaktojnë krimet e urrejtjes dhe incidentet e motivuara nga urrejtja në përputhje me standardet ndërkombëtare, por është e paqartë se sa shpesh përdoren këto përkufizime në praktikë. Institucionet kombëtare dhe ndërkombëtare kanë bërë thirrje për ndryshime në ligjin penal për të ofruar mbrojtje të plotë për të gjitha viktimat e krimeve të urrejtjes dhe për të garantuar barazinë ndërmjet bazave të mbrojtura. Plani Kombëtar i Veprimit për Personat LGBTI përfshin masa për adresimin e gjuhës së urrejtjes dhe krimeve dhe forcimin e kapaciteteve të institucioneve përkatëse. Nuk ka asnjë mekanizëm koordinues të dedikuar në mënyrë specifike për parandalimin dhe luftimin e krimeve të urrejtjes, por oficerët gjinorë dhe personat e kontaktit LGBTI brenda drejtorive të policisë bashkëpunojnë me OSHC-të dhe partnerët ndërkombëtarë.

Seksioni II: Mbledhja e të dhënave

Krimet e urrejtjes kundër LGBTI raportohet se janë të përhapura në Shqipëri, por vetëm 21 raste janë raportuar në polici ndërmjet viteve 2018 dhe 2021. Shqipëria nuk ka një sistem gjithëpërfshirës për regjistrimin dhe monitorimin e krimeve të urrejtjes. Statistikat e krimit të urrejtjes nuk publikohen rregullisht dhe nevojiten më shumë përpjekje për të mbledhur dhe publikuar të dhëna të tilla.

Seksioni III: Raportimi, hetimi dhe dënimi

Hetimi dhe ndëshkimi i krimeve të urrejtjes nuk janë efektivë. Janë zbatuar disa masa për të lehtësuar raportimin, por këto janë të pamjaftueshme. Në disa raste, OJQ-të ndihmojnë viktimat në raportimin dhe ofrojnë mbështetje ligjore. Udhëzimet për policinë dhe prokurorët ofrojnë një kornizë për hetimin dhe ndjekjen penale të krimeve të urrejtjes, por ndërgjegjësimi për të drejtat dhe mbështetjen e disponueshme është i ulët tek personat LGBTI dhe besimi te autoritetet është i ulët. Disa viktima që janë paraqitur kanë përshkruar qëndrime armiqësore dhe një mjedis jombështetës kur raportojnë në polici.

Seksioni IV: Të drejtat e viktimave

Ligji i procedurës penale në Shqipëri e njeh SOGI-në si baza specifike të cënueshmërisë. Viktimat kanë akses në shërbimet mbështetëse, duke përfshirë ndihmën nga koordinatorët e viktimave në zyrat e prokurorisë dhe ndihmën juridike falas. Një qendër speciale akomodimi emergjente e quajtur STREHA operohet nga një organizatë e komunitetit LGBTI dhe është e vetmja strehë jopublike ku janë akomoduar personat transgjinorë. Jashtë Tiranës, aksesit në shërbimet mbështetëse të viktimave është i kufizuar për shkak të mangësive në financim dhe mungesës së stafit të trajnuar.

Seksioni V: Mbrojtja kundër krimeve të urrejtjes kundër LGBTI në ambientet e paraburgimit

Ligji parashikon që personat e dënuar që i përkasin kategorive të caktuara shoqërore, përfshirë personat LGBTI, duhet të trajtohen duke marrë parasysh nevojat e tyre specifike. Është e paqartë nëse personat transgjinorë vendosen në mënyrë rutinore veçmas nga personat e tjerë, por një raport i OJQ-së detajon një rast në të cilin një person trans u mbajt në izolim për dy vjet. Nuk ka strategji specifike për të trajtuar dhunën ndaj personave LGBTI në paraburgim, por disa aspekte të drejtat, diversiteti dhe diskriminimi mbulohen në trajnimin profesional të personelit në objektet e paraburgimit.

Seksioni VI: Rritja e ndërgjegjësimit dhe trajnimi

Ndërgjegjësimi ligjor i personave LGBTI për të drejtat e tyre është shpesh i pamjaftueshëm, por ka përpjekje në rritje për të rritur ndërgjegjësimin e publikut për dhunën anti-LGBTI dhe gjuhën e urrejtjes. Bashkëpunimi ndërmjet policisë dhe organizatave LGBTI është përmirësuar vitet e fundit. Policia, profesionistët e drejtësisë penale dhe shërbime të tjera i janë ofruar trajnime për krimin e urrejtjes, por shumë nisma janë të bazuara në projekte dhe varen nga financimi i donatorëve ndërkombëtarë, gjë që ndikon në qëndrueshmërinë e tyre. Rritja e kapaciteteve të profesionistëve për të zbatuar kornizat ekzistuese ligjore dhe të politikave dhe përmirësimi i qëndrueshmërisë së trajnimeve dhe përpjekjeve për rritjen e ndërgjegjësimit janë fusha prioritare.

Hyrje

A. Historiku i rishikimit tematik të Rekomandimit CM/Rec(2010)5

Ky raport është pjesë e një projekti për të ofruar analiza tematike të zbatimit të Rekomandimit CM / Rec (2010) 5 të Komitetit të Ministrave për masat për të luftuar diskriminimin në bazë të orientimit seksual ose identitetit gjinor¹ nga shtetet anëtare të Këshillit të Evropës.²

Ky projekt u iniciua nga Këshilli i Evropës në fillim të vitit 2021. Ai synon të ofrojë mbështetje për përpjekjet e vazhdueshme për të çuar përpara dialogun në nivel kombëtar për disa çështje që konsiderohen të rëndësishme për avancimin e të drejtave të njeriut të personave LGBTI. Deri më sot, përveç Shqipërisë, edhe Rumania dhe Franca kanë qenë vullnetare për të marrë pjesë në këtë rishikim tematik dhe e shfrytëzojnë këtë mundësi për të çuar përpara procesin e tyre kombëtar të reformës.

B. Fushëveprimi i Raportit

Rekomandimet CM/Rec(2010)5

Rishikimi aktual tematik³ fokusohet në Seksionin A të titulluar "Krimet e urrejtjes" dhe incidente të tjera të motivuara nga urrejtja të Rekomandimit CM / Rec (2010) 5. Ky seksion bie nën titullin e përgjithshëm të titulluar "E drejta për jetë, siguri dhe mbrojtje nga dhuna". Sipas paragrafëve 1 deri në 5 të seksionit A, "shtetet anëtare duhet të sigurojnë hetime efektive, të shpejta dhe të paanshme në rastet e pretenduara të krimeve dhe incidenteve të tjera, ku orientimi seksual ose identiteti gjinor i viktimës dyshohet në mënyrë të arsyeshme se ka përbërë një motiv për autorin e krimin; (...) [Ataç duhet të sigurojnë që (...) një motiv paragjykimi lidhur me orientimin seksual ose identitetin gjinor mund të merret parasysh si rrethanë rënduese; [ataç duhet të marrin masat e duhura për të siguruar që viktimat dhe dëshmitarët e "krimeve të urrejtjes" të lidhura me orientimin seksual ose identitetin gjinor dhe incidente të tjera të motivuara nga urrejtja inkurajohen të raportojnë këto krime dhe incidente; [ataç duhet të marrin masat e duhura për të garantuar sigurinë dhe dinjitetin e të gjithë personave në burg ose në mënyra të tjera të privuar nga liria, duke përfshirë personat lezbike, homoseksualë, biseksualë dhe transgjitorë (...); [dhe së fundi, ataç duhet të sigurojnë që të dhënat përkatëse të mblidhen dhe analizohen mbi (...) "krimet e urrejtjes" dhe incidentet e motivuara nga urrejtja që lidhen me orientimin seksual ose identitetin gjinor".

Prandaj, përmbajtja e këtij raporti është e ankoruar në këto rekomandime. Ai udhëhiqet gjithashtu nga tekstet e referencës mbi temën e krimin të urrejtjes, siç është përkufizimi i Organizatës për Institucione Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut të Organizatës për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE ODIHR) dhe merr parasysh interpretimin në zhvillim të standardeve të të drejtave të njeriut (shih më poshtë).

Çfarë është krimi i urrejtjes? Cilat janë "incidentet e tjera të motivuara nga urrejtja"?

Nuk ka një përkufizim të unifikuar të krimin të urrejtjes në nivel ndërkombëtar. Megjithatë, një përkufizim referencë është dhënë nga ODIHR i OSBE-së: përkufizimi i tij jo ligjërishit i detyrueshëm i referohet krimeve të urrejtjes si akte kriminale të motivuara nga paragjykimi ose paragjykimi ndaj grupeve të veçanta të njerëzve⁴. Krimet e urrejtjes konsiderohen se përfshijnë dy elementë: një sjellje që kualifikohet si vepër penale dhe një motivim paragjykim. Rrjedhimisht, krimi i urrejtjes kuptohet se ndodh kur një autor ka shënjestruar qëllimisht një individ ose pronë të lidhur me - apo edhe të

¹ Që nga këtu SOGI.

² Shiko tekstin e Rekomandimeve të disponueshëm në gjuhë të ndryshme: <https://www.coe.int/en/web/sogi/rec-2010-5>

³ Rishikimi aktual është pjesë e rishikimeve tematike të ciklit të dytë të Rekomandimit CM/Rec(2010)5. Rishikimi i pare përfundoi në vitin 2021 dhe kishte të bënte me njohjen ligjore të gjinisë.

⁴ Shih "What is hate crime?" në <https://hatecrime.osce.org/>.

perceptuar të jetë anëtar i një grupi që ndan një karakteristikë të mbrojtur, mes të cilave orientimi seksual, identiteti gjinor dhe shprehja.

Përveç krimit të urrejtjes, Rekomandimi CM / Rec (2010) 5 i referohet "incidenteve të tjera të motivuara nga urrejtja": nga Raporti Shpjegues i Rekomandimit rrjedh se këto "përfshijnë çdo incident apo veprim - pavarësisht nëse përcaktohet nga legjislacioni kombëtar si kriminal ose jo - kundër njerëzve ose pronës që përfshin një objektiv të zgjedhur për shkak të lidhjes së tij reale ose të perceptuar ose anëtarësimit në një grup. Termi është mjaft i gjerë për të mbuluar një sërë manifestimesh të intolerancës nga incidentet e nivelit të ulët të motivuara nga paragjykimi deri tek aktet kriminale.

Ndërsa fokusi kryesor i këtij raporti është te krimi i urrejtjes, "incidentet e tjera të motivuara nga urrejtja" do të shqyrtohen gjithashtu në seksionet përkatëse. Raporti do të marrë në konsideratë gjithashtu kuptimin dhe praktikën e autoriteteve vendase në lidhje me këto çështje.

C. Cilat janë standardet ndërkombëtare të aplikueshme?

Krimi i urrejtjes është trajtuar nga një sërë organesh ndërkombëtare brenda dhe jashtë sistemit të Këshillit të Evropës (KE)⁵. Paragrafët e mëposhtëm do të përqendrohen në detyrimet e shtetit për të trajtuar krimin e urrejtjes, të cilat mund të rrjedhin nga jurisprudenca përkatëse e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (në tekstin e mëtejme Gjykata). Instrumentet e tjera relevante ndërkombëtare (rekomandimet e KE-së, aktet përkatëse ligjore të BE-së dhe mjetet e OSBE ODIHR) kanë gjithashtu masa të mëtejshme të detajuara për të luftuar krimin e urrejtjes. Ato përmenden gjithashtu në këtë seksion.

1. Praktika gjyqësore e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut

Praktika gjyqësore e Gjykatës ka zhvilluar doktrinën e "detyrimeve pozitive" për të kryer një hetim efektiv të krimeve të urrejtjes. Nga këto detyrime pozitive rrjedhin që shtetet anëtare të KiE-së u vendosen detyrime shtesë, procedurale dhe thelbësore, kur trajtojnë krime të tilla. Paragrafët e mëposhtëm shpjegojnë se si Gjykata zhvilloi detyrën pozitive të autoriteteve shtetërore për të hetuar motivet e paragjykitimit të një veprë penale kur ka indikacione për ekzistencën e saj, si u zbatua më pas kjo detyrë për çështjet që përfshijnë personat LGBT,⁶ duke përfshirë rastet e krimeve të kryera nga palët private. Ai diskuton rastet kur motivi diskriminues është nga shoqërimi dhe kur përfshihen motive të përziera dhe paragjykime të ndërthurura. Ky seksion mbulon gjithashtu detyrimin e shtetit për t'u mbrojtur nga krimet e urrejtjes anti-LGBTI në ambientet e paraburgimit.

Detyra pozitive e shtetit për të demaskuar motivimin e njëanshëm të një krimi, përfshirë krimet e kryera nga palët private dhe policia dhe nevoja për një përgjigje të përshtatshme ligjore

Gjykata vendosi qartë se sipas nenit 2 të KEDNJ (e drejta për jetën), autoritetet shtetërore kanë detyrimin procedural për të kryer një hetim penal efektiv "të aftë për të përcaktuar shkakun (...) dhe identifikimin e personave përgjegjës me qëllim për dënimin e tyre".⁷ Në Nachova dhe të tjerët v. Bullgaria (2005), Gjykata vazhdoi më tej: për herë të parë, ajo nxori nga neni 14 i KEDNJ

⁵ Ndërsa katalogu i bazave të mbrojtura sipas ligjit ndërkombëtar të të drejtave të njeriut mund të mos përmend shprehimisht orientimin seksual dhe identitetin gjinor, përgjithësisht pranohet se ligji ndërkombëtar për të drejtat e njeriut zbatohet për individët e diskriminuar në bazë të SOGI. Ky aplikim është bazuar në interpretimin e organeve të traktatit për bazën e seksit dhe përfshirjen e tyre të disa prej bazave të SOGI nën dispozitat e "statuseve të tjera" të përfshira në UDHR, ICCPR dhe ICESCR.

⁶ Referenca për "LGB", "LGBT", ose "LGBTI" ndjekin formulimin e vendimeve të Gjykatës.

⁷ *Menson and Others v. UK* (Aplikimi Nr. 47916/99), vendim mbi pranueshmërinë, 6 maj 2003. Në atë rast, Gjykata konstaton se kishte defekte serjoze në trajtimin e sulmit racist ndaj Michael Manson. Megjithatë duke vënë në dukje se faktorët ishin dënuar, Gjykata vendosi se "sistemi ligjor i shtetit të paditur tregoj me aftësi (...), aftësinë e tij për të zbatuar ligjin penal kundër atyre që i morën jetën në mënyrë të paligjshme një tjetri, pavarësisht nga origjina racore e viktimit". Në dritën e kësaj dhe arsyeve të tjera, Gjykata e shpalli çështjen të papranueshme.

(mosdiskriminimi) një detyrë e veçantë e shtetit për të hetuar dhe demaskuar motivimin e paragjykimit të një krimi nëse ka indikacione të tilla (motivimi racor në atë rast të veçantë)).⁸

Ky "parim pozitiv i detyrës" që fillimisht u fokusua në motivimin racist të krimit është zgjeruar në motive të tjera paragjyuese, duke përfshirë orientimin seksual. Ky parim jo vetëm që është zbatuar në lidhje me nenin 2 të KEDNJ-së, por ai shtrihet edhe në nenin 3 (ndalimi i torturës dhe trajtimit çnjerëzor dhe poshtëruës) dhe në disa raste në nenin 8 (e drejta për respektimin e jetës private dhe familjare⁹), duke ndihmuar kështu në identifikimin e mëtejshëm të fushëveprimit të detyrave të shteteve në lidhje me krimet e urrejtjes sipas KEDNJ.

Në disa vendime kyçe, Gjykata është marrë me **dështimin e zbatimit të ligjit për të "demaskuar" paragjykimet e krimeve të urrejtjes** kur ka indikacione për dhunë të motivuar ose të ndikuar nga orientimi seksual i viktimës.¹⁰ Në këto raste, detyra e autoriteteve për të ofruar mbrojtje nga dhuna e motivuar nga urrejtja dhe për ta trajtuar atë binte jo vetëm nën aspektet procedurale të nenit 3, por ishin gjithashtu pjesë e detyrave të autoriteteve për të siguruar të drejtën e parashikuar në nenin 3 pa diskriminim sipas Nenit 14.

Në *Identoba v. Gjeorgjia* (2015), trembëdhjetë aplikantë individualë pretenduan se autoritetet kishin dështuar t'i mbronin ata nga sulmet e dhunshme në kontekstin e një demonstrate paqësore në Tbilisi në maj 2012 për të shënuar Ditën Ndërkombëtare Kundër Homofobisë (IDAHO). Autoritetet u raportuan gjithashtu se nuk kishin arritur të hetonin në mënyrë efektive incidentin dhe motivin e tij të mundshëm diskriminues. Duke konkluduar se kishte një shkelje të nenit 3 të lexuar në lidhje me nenin 14, Gjykata iu referua qëndrimeve të përhapura negative kundër anëtarëve të komunitetit LGBTI në disa pjesë të shoqërisë gjeorgjiane siç detajohet në raporte të ndryshme, veçanërisht nga Komisioneri i KiE për Të drejtat e Njeriut. Ai iu referua edhe paralajmërimeve të bëra nga organizatorët e marshimit në polici për mundësinë e konflikteve. Për më tepër, Gjykata vuri në dukje se autoritetet gjeorgjiane nuk arritën të hetojnë motivin homofobik të sulmit, pavarësisht nga legjislacioni i saj kombëtar që parashikon se diskriminimi në bazë të orientimit seksual dhe identitetit gjinor duhet të trajtohet si një rrethanë rënduese.¹¹ Dështimi i autoriteteve për të kryer një hetim në kohë dhe objektiv për sulmet ndaj komunitetit LGBT në rastin e *Identoba* u referua përsëri në një rast kur demonstruesit LGBTI që morën pjesë në demonstratën e IDAHO vitin e ardhshëm u sulmuan nga një turmë (shih Grupi Mbështetës i Iniciativave të Grave dhe të tjerët v. Gjeorgjia (2021)).¹² Gjykata konkludoi për shkeljen e nenit 3 në lidhje me nenin 14 si dhe shkeljen e nenit 11 për mosmarrjen e masave për të mbrojtur demonstruesit LGBT nga turma që brohoriste fyerje homofobike dhe kërcënime fizike, pavarësisht se ishte e vetëdijshme për rreziqet që lidheshin me eventin. Më tej, Gjykata shpjegoi se nuk mund të përjashtonte mundësinë që shkalla e paprecedentë e dhunës të ishte ndikuar nga dështimi i autoriteteve për të kryer një hetim në kohë dhe objektiv mbi sulmet ndaj komunitetit LGBTI gjatë ngjarjes së vitit të kaluar që ishte objekt i gjykimit të saj në *Identoba v. Gjeorgjia*.

⁸ *Nachova dhe të tjerë v. Bulgaria* (Aplikimi Nr. 43577/98 and 43579/98, GJEDNJ), 6 Korrik 2005. Në këtë rast, Gjykata arriti në përfundimin se autoritetet kishin dështuar në detyrën e tyre sipas nenit 14, të marrë së bashku me nenin 2, për të marrë të gjitha hapat e mundshëm për të hetuar nëse diskriminimi mund të ketë luajtur apo jo një rol në vrasjen e dy të arratisurve romë nga policia ushtarake gjatë tentativës për arrestim. Me fjalë të tjera, ky konkluzion bazohet në shkeljen nga autoritetet Bullgare të detyrës së tyre procedurale për të hetuar dhe jo në gjetjen e një motivi racist që do të kishte baza thelbësore.

⁹ Shih për shembull, *R.B v Hungary* (Aplikimi Nr. 64602, Prill 2016) lidhur me dështimin për të hetuar ngacmimin dhe dhunën e një personi rom nga demonstruesit gjatë një mitingu anti-rom. Gjykata arriti në përfundimin se faktet e çështjes nuk kishin nivelin minimal të ashpërsisë së kërkuar për t'u kualifikuar si një trajtim degradues (neni 3), por kishte pasur shkelje të së drejtës për respektimin e jetës private dhe familjare sipas nenit 8: meqenëse abuzimi i vuajtur ishte drejtuar kundër kërkueses për përkatësinë e saj në një pakicë etnike, kjo sjellje domosdoshmërisht ndikoi në jetën private të aplikantit, në kuptimin e identitetit etnik, sipas kuptimit të nenit 8 të KEDNJ.

¹⁰ Siç shpjegohet nga Gjykata në *Nachova and others v. Bulgaria* (shiko më lart) dhe *Bekos and Koutropoulos v. Greece*, (Aplikimi Nr. 15250/02), 13 Dhjetor 2005 në kontekstin e dhunës me motive raciste: "Detyrimi i shtetit të paditur për të hetuar nuancat e mundshme raciste të një akti të dhunshëm është një detyrim për të përdorur përpjekjet më të mira dhe jo absolut. Autoritetet duhet të bëjnë atë që është e arsyeshme në rrethana për të mbledhur dhe siguruar provat, për të eksploruar të gjitha mjetet praktike për zbulimin e së vërtetës dhe për të dhënë vendime plotësisht të arsyetuara, të paanshme dhe objektive, pa lënë pas dore faktet e dyshimta që mund të jenë tregues të një dhune të shkaktuar nga raca.

¹¹ *Identoba dhe të tjerë v. Georgia* (Aplikimi Nr. 73235/12, ECtHR), 12 Gusht 2015.

¹² *Iniciative e Grupit të Suportit të Grave dhe të tjerë v. Georgia* (Aplikimi Nr. 73204/13 dhe 74959/13), 16 Dhjetor 2021.

Në një rast tjetër të ngjashëm në lidhje me dhunën homofobike pas një Marshi vjetor të Krenarisë (M.C. dhe A.C v. Rumanisë (2016)), Gjykata konstatoi se autoritetet jo vetëm e kishin zvarritur hetimin, por gjithashtu nuk kishin marrë “hapa të arsyeshëm”¹³ për të shqyrtuar rolin e luajtur nga motivet e mundshme homofobike pas sulmit. Kjo bëri që Gjykata të konkludonte në një shkelje të nenit 3 në lidhje me nenin 14.

Gjykata shqyrtoi gjithashtu mungesën e hetimit dhe hapat e ndërmarrë **për të demaskuar motivet homofobike të forcave të policisë** në Aghdgomelashvili dhe Japaridze v. Gjeorgjia në (2020).¹⁴ Çështja kishte të bënte me një bastisje të policisë në zyrën e një organizate lezbike, homoseksuale, biseksuale dhe transjinore në Tbilisi, gjatë së cilës policia kishte fyer dhe kërcënuar aplikantët, duke iu nënshtruar abuzimit fizik dhe mendor me ngjyrimet e qarta homofobike dhe/ose transfobike dhe i kishte poshtëruar ata përmes bastisjeve me shirita. Duke vënë në dukje se hetimi ishte zgjatur, gjykata vendosi se shteti i paditur kishte dështuar në hetimin e duhur të rastit, duke theksuar “paaftësinë ose mosgatishmërinë e autoriteteve gjeorgjiane për të shqyrtuar rolin e luajtur nga motivet homofobike dhe/ose transfobike në abuzimin e supozuar të policisë” dhe u shpreh se sjellja e punonjësve të policisë nuk ishte në përputhje me respektimin e dinjitetit të tyre njerëzor. Gjykata u shpreh se kishte pasur shkelje të nenit 3 (ndalimi i trajtimit çnjerëzor ose poshtëruës) të Konventës sipas aspektit të saj thelbësor, marrë në lidhje me nenin 14 (ndalimi i diskriminimit) dhe një shkelje e nenit 3 sipas aspektit të tij procedural, marrë në lidhje me nenin 14.

Në praktikën e saj gjyqësore, Gjykata zgjeroi gjithashtu detyrën pozitive të shteteve për të kryer një hetim efektiv të motivimit të mundshëm të njëanshmërisë në **rastet që përfshijnë persona privatë** në vend të autoriteteve shtetërore (shih Šečić v. Kroacia (2007)¹⁵, Angelova and Iliev v. Bullgaria (2007)¹⁶ për rastet në lidhje me dështimin për të hetuar në mënyrë adekuate një sulm racist nga individë privatë; kjo detyrë pozitive në rastet që përfshijnë persona privatë u përsërit edhe në lidhje me rastet e dhunës homofobike (shih çështjen e lartpërmendur, M.C. dhe A.C. v. Rumanisë (2016) para. 109).

Përveç shqyrtimit nëse motivi i paragjykitimit të një krimi të urrejtjes ishte i demaskuar, Gjykata trajtoi gjithashtu **përgjigjen ligjore e dhënë nga gjykatat vendase**.

Në Sabalić v. Kroacia (2021),¹⁷ Gjykata vendosi se shteti kishte dështuar në përmbushjen e detyrimeve të tij procedurale sipas nenit 3 të Konventës në lidhje me nenin 14 në lidhje me sulmin e dhunshëm kundër kërkuesit i motivuar nga orientimi i saj seksual. Gjykata vendosi se procedurat për kundërvajtje kundër agresorit të kërkuesit nuk kishin trajtuar elementin e krimit të urrejtjes të veprës penale dhe kishin rezultuar në një gjobë tallëse. Sipas Gjykatës, autoritetet vendase kishin vepruar në kundërshtim me detyrën e tyre për të luftuar mosndëshkimin për krimet e urrejtjes, të cilat janë veçanërisht shkatërruese për të drejtat themelore të njeriut.

¹³ Për atë që nënkupton “hapat e arsyeshëm”, shih M.C. dhe A.C v. Romania para 103: “Kur hetojnë incidente të dhunshme, siç është keqtrajtimi, autoritetet shtetërore kanë për detyrë të ndërmarrin të gjitha hapat e arsyeshëm për të zbuluar çdo motiv të mundshëm diskriminues, për të cilin Gjykata pranon se është një detyrë e vështirë. Detyrimi i shtetit të paditur për të hetuar motivet e mundshme diskriminuese për një akt të dhunshëm është një detyrim për të bërë përpjekjet e tij më të mira për ta bërë këtë dhe nuk është absolut. Autoritetet duhet të bëjnë gjithçka që është e arsyeshme në rrethana për të mbledhur dhe siguruar provat, për të dhënë vendime plotësisht të arsyetuar, të paanshme dhe objektive, pa lënë pas dore faktet e dyshimta që mund të jenë tregues të dhunës së shkakuar nga, për shembull, intoleranca racore ose fetare, ose dhuna e motivuar nga diskriminimi në bazë gjinore (shih *Nachova and Others v. Bulgaria* [GC], Nos. 43577/98 and 43579/98, § 160, ECHR 2005-VII; *Members of the Gdani Congregation of Jehovah’s Witnesses and Others*, §§ 138-42, cituar më lart; and *Mudric v. the Republic of Moldova*, No. 74839/10, §§ 60-64, 16 July 2013, përsëritur së fundmi në *Identoba dhe të tjerët*, cituar më lart, § 67).”

¹⁴ Aghdgomelashvili and Japaridze v. Georgia (Aplikimi Nr. 7224/11, ECHR), 8 Tetor 2020.

¹⁵ Šečić v. Croatia, (Aplikimi Nr. 40116/02, 31 Maj 2007, para. 67). Çështja Šečić ka të bëjë me një sulm nga një grup skinhead ndaj aplikantit që rezultoi në lëndime të rënda trupore dhe shtrimin në spital. Kërkuesi pretendoi se autoritetet kroate nuk kishin ndërmarrë një hetim të plotë të këtij sulmi dhe se ky dështim lidhej me origjinën e tij rome. Gjykata, duke kujtuar vendimin e saj *Nachova*, theksoi se gjatë hetimit të incidenteve të dhunshme, autoritetet shtetërore kanë detyrën shtesë të ndërmarrin të gjitha hapat e arsyeshëm për të demaskuar çdo motiv racist dhe deklaroi se kjo ishte “e vërtetë edhe në rastet kur trajtimi është në kundërshtim me nenin 3 të Konventës kur shkaktohet nga persona private”.

¹⁶ Angelova dhe Iliev v. Bullgaria (Aplikimi Nr. 55523/00, 26 Korrik 2007).

¹⁷ Sabalić v. Croatia (Aplikimi Nr. 50231/13), 14 Janar 2021.

Në një rast në lidhje me një vrasje homofobike të djalit 26-vjeçar të aplikantit nga nxënës të shkollave të mesme (Stoyanova v. Bullgaria (2022)¹⁸, Gjykata pranoi se autoritetet kishin përcaktuar qartë motivimin homofobik pas sulmit. Megjithatë, ajo u shpreh se kishte pasur shkelje të nenit 14 të marrë së bashku me nenin 2 për shkak të pasojave juridike joadekuata në gjykatat bullgare. Kjo, sipas Gjykatës, për faktin se ligji penal bullgar nuk kishte pajisur siç duhet gjykatat për t'u përgjigjur. Gjykata vuri në dukje faktin se sipas ligjit në fjalë, vrasja e motivuar nga armiqësia ndaj viktimës për shkak të orientimit seksual aktual ose të supozuar të saj nuk ishte rënduar apo trajtuar ndryshe si vepër më e rëndë. Në lidhje me këtë, Gjykata theksoi në bazë të nenit 46 të Konventës (forca detyruese dhe ekzekutimi i vendimeve) se Bullgaria duhet të sigurojë që sulmet e dhunshme të motivuara nga armiqësia ndaj orientimit seksual aktual ose të supozuar të viktimës të trajtohen si rrethana të rënduara në termat e ligjit penal (shih gjithashtu më poshtë, Legjislacioni i krimit të urrejtjes: rrethana rënduese dhe sanksione bindëse, faqe 8).

Diskriminimi nga lidhja

Gjykata ka zhvilluar më tej detyrën pozitive të autoriteteve shtetërore për të hetuar dhe demaskuar motivimin e paragjyimit të një vepre penale për rastet e diskriminimit nga lidhja. Në Škorjanec v. Kroacia (2017)¹⁹, Gjykata shpjegoi më tej se detyra për të hetuar dhe ndjekur penalisht në mënyrë efektive motivet e mundshme të paragjyimit zbatohet gjithashtu në rastet kur viktimat e një vepre penale është në shënjestër jo për shkak të statusit ose karakteristikave personale aktuale ose të perceptuara të personit, por për shkak të lidhjes ose përkatësisë së supozuar me një tjetër person me këtë status personal aktual ose të perceptuar.

Motiv i përzier dhe paragjyime të ndërthurura

Zbulimi i motivimit të paragjyimit të një krimi të urrejtjes mund të komplikohet nga fakti se shumë autorë do të kenë motive të përziera dhe do të kenë paragjyime të ndërthurura. Gjykata vendosi se që një akt të klasifikohet si "krim urrejtjeje", nuk është e nevojshme që ai të jetë bazuar vetëm në karakteristikat e viktimës. Në Balázs v. Hungaria (2015)²⁰, Gjykata konstatoi se "autoret mund të kenë motive të përziera, duke u ndikuar nga faktorë të situatës në mënyrë të barabartë ose më të fortë se sa nga qëndrimi i tyre i njëanshëm ndaj grupit të cilit i përket viktimat" (para. 70)

Detyrimi i shtetit për të ofruar mbrojtje kundër krimeve të urrejtjes anti-LGBTI

në ambientet e paraburgimit

Në praktikën e saj gjyqësore, Gjykata vendosi përgjegjësinë e shtetit për të parandaluar dhe trajtuar rreziqet e mundshme të krimeve të urrejtjes në vendet e paraburgimit, duke përfshirë edhe në kontekstin e dhunës ndërmjet të burgosurve (neni 3 i KEDNJ). Në veçanti, Gjykata shqyrtoi nëse administrimi i objekteve të paraburgimit ndërmori hapa të arsyeshëm për të eliminuar ato rreziqe dhe për të mbrojtur aplikantin nga ai abuzim, si pjesë e detyrimit të shteteve për të mbrojtur një individ nga keqtrajtimi. Kjo përfshin nisjen e një hetimi të shpejtë dhe efektiv mbi akuzat për keqtrajtim nga të burgosurit dhe rojet e tjera.²¹ Paragrafët e mëposhtëm fokusohen në mungesën e supozuar ose

¹⁸ Stoyanova v. Bulgaria (Aplikimi Nr. 56070/18), 14 Qeshor 2022.

¹⁹ Škorjanec v. Croatia (Aplikimi Nr. 25536/14) 28 Mars 2017: Çështja kishte të bënte me dy autorë të një sulmi racist, të cilët u ndoqën penalisht dhe u dënuan për një krim urrejtjeje ndaj partnerit të kërkuesit, i cili ishte me origjinë rome. Megjithatë, megjithëse kërkuesja ishte rrahur dhe kishte pësuar lëndime trupore, autorët nuk u akuzuan për një krim me motive racore kundër saj, pasi autoritetet e ndjekjes argumentuan se, duke mos qenë vetë rome, nuk kishte asnjë tregues se kishin sulmuar atë për shkak të urrejtjes racore.

²⁰ Balázs v. Hungary (Aplikimi Nr. 15529/12), 20 Tetor 2015.

²¹ Shih për shembull, Premininy v. Russia (Aplikimi Nr. 44973/04, 10 Shkurt 2011). Çështja ka të bëjë me keqtrajtimin e dyshuar të një të paraburgosuri, i dyshuar se ka hyrë në sistemin e sigurisë online të një banke, nga shokët e tij të qelisë dhe nga gardianët e burgut. Gjykata u shpreh se autoritetet e dinin ose duhej ta dinin se një kërkues po vuante ose rrezikohej të keqtrajtohej nga shokët e tij të qelisë, por nuk morën hapa të arsyeshëm për të eliminuar këto rreziqe dhe për të mbrojtur kërkuesin nga ai abuzim. Ai konkludoi në një shkelje të nenit 3 në lidhje me deshtimin e autoriteteve për të përmbushur detyrimin e tyre pozitiv për të siguruar në mënyrë adekuate integritetin fizik dhe psikologjik të z.Premmininy dhe në lidhje me hetimin joefektiv mbi pretendimet e z.Premmininy. Gjithashtu u konkludua në një shkelje të nenit 5 § 4 (e drejta për liri dhe siguri).

masat e papërshtatshme mbrojtëse të marra kundër rreziqeve të krimeve të urrejtjes kundër LGBTI në ambientet e paraburgimit.

Në Stasi v. France (2011)²², kërkuesi, një i burgosur mashkull homoseksual u ankua se ishte viktimë e keqtrajtimit nga të burgosur të tjerë, veçanërisht për shkak të homoseksualitetit të tij dhe argumentoi se autoritetet nuk kishin marrë masat e nevojshme për të siguruar mbrojtjen e tij. Megjithatë, në këtë rast, Gjykata nuk arriti në përfundimin se kishte shkelje të nenit 3: Gjykata konstatoi se dispozitat penale në fuqi i siguronin kërkuesit mbrojtje efektive dhe të mjaftueshme kundër dëmtimit fizik. Për më tepër, Gjykata vendosi se në rrethanat e çështjes, autoritetet kishin marrë të gjitha hapat e arsyeshëm për të mbrojtur kërkuesin, si transferimi në një qeli tjetër, lejimi i të bërit dush vetëm dhe shoqërimi sistematik nga një roje (para. 96).

Gjykata shqyrtoi gjithashtu masën në të cilën masat e marra për të mbrojtur sigurinë dhe dinjitetin e një kërkuesi në rrezik në burg janë të përshtatshme. Për shembull, në rastin e X v. Turqi (2012)²³, Gjykata vlerësoi se vendosja e një të burgosuri mashkull homoseksual në izolim total dhe në kushte të papërshtatshme për më shumë se tetë muaj për ta mbrojtur atë nga të burgosurit nuk ishte i justifikuar dhe përbënte vetëm shkelje të nenit 3. Në atë rast, Gjykata gjithashtu nuk ishte e bindur se arsyetimi për përjashtimin e të paraburgosurit nga jeta e burgut bazohej në mbrojtjen e mirëqenies fizike të kërkuesit, por bazuar në orientimin e tij seksual dhe arriti në përfundimin se kërkuesi kishte pësuar diskriminim për arsye të orientimit seksual nga ana e autoriteteve të burgut (para. 57).

2. Instrumente të tjera relevante ndërkombëtare

Legjislacioni i krimit të urrejtjes: rrethana rënduese dhe sanksione bindëse

Disa dokumente të KE-së kanë rekomanduar që motivi i paragjyimit të një vepre penale të konsiderohet si rrethanë rënduese gjatë përcaktimit të sanksionit. Kur bëhet fjalë për motivin e paragjyimit lidhur me orientimin seksual dhe identitetin gjinor, Rekomandimi CM/Rec(2010)5 shprehet në mënyrë eksplicite se “Shtetet Anëtare duhet të sigurojnë që kur të përcaktojnë sanksionet, mund të merret parasysh një motiv paragjykim lidhur me orientimin seksual ose identitetin gjinor. si rrethanë rënduese” (shih para. 2).

Në vazhden e miratimit të CM/Rec(2010)5, Komisioni Evropian kundër Racizmit dhe Intolerancës (ECRI) filloi të shqyrtojë diskriminimin dhe intolerancën ndaj personave LGBT në ciklin e tij të pestë të monitorimit të vendit. (2012-2018²⁴) dhe ndaj personave Interseks në ciklin e gjashtë të monitorimit (2019). Në këtë kontekst, ECRI ka rishikuar legjislacionin penal të shteteve anëtare të KiE dhe zbatimin e tij, duke përfshirë krimin LGBT-fobik, veçanërisht në dritën e Rekomandimit të Politikës së Përgjithshme (GPR) nr. 7 mbi Legjislacionin Kombëtar për Luftimin e Racizmit dhe Diskriminimit (rishikuar në 2017)²⁵: Ai rekomandim thekson se shtetet anëtare mund të ndalojnë, krahas diskriminimit racor, forma të tjera të diskriminimit si ato të bazuara në gjini, orientim seksual dhe arsye të tjera (shih memorandumun shpjegues faqe 12).

Siç theksoi vetë ECRI, rekomandimet “nuk duhet të merren të veçuara nga Këshilli i Evropës dhe standardet e tjera ndërkombëtare”²⁶. Parimet e Yogyakarta+10 (2017) edhe pse jo detyruese, për shembull, kanë theksuar nevojën për të “marrë parasysh zhvillimet në ligjin (...) dhe zbatimin e tij në jetën dhe përvojat e veçanta të personave me orientime të ndryshme seksuale dhe identitete gjinore

²² Stasi v. France (Aplikimi Nr. 25001/07, 20 Tetor 2011).

²³ X v. Turkey (Aplikimi Nr. 24626/09, 9 Tetor 2012).

²⁴ Shih Përmbledhjen e Rekomandimeve të Vendit të ECRI-së që kanë të bëjnë me personat LGBT, Cikli i pestë I monitorimit i disponueshëm në: <https://rm.coe.int/5th-cycle-ecri-recommendations-on-lgbt-issues/16809e7b66>

²⁵ Shih ECRI's GPR Nr. 7: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-7-revised-on-national-legislatio/16808b5aae>.

²⁶ Shih fletën e të dhënave të ECRI-së për çështjet LGBTI, të disponueshëm këtu: <https://rm.coe.int/ecri-factsheet-lgbti-issues/1680a1960a> (page 4).

me kalimin e kohës dhe në rajone të ndryshme”. Ata gjithashtu njohin “bazat e dallueshme dhe të ndërthurura të shprehjes gjinore dhe karakteristikave seksuale.”²⁷

Disa organe të tjera të Këshillit të Evropës së fundmi i kanë trajtuar çështjet e krimit të urrejtjes kundër personave LGBTI në mënyrë më të qartë, veçanërisht në lidhje me nevojën që legjislati për krimet e urrejtjes të përfshijë bazat e karakteristikave seksuale dhe shprehjes gjinore. Ky është rasti i Asamblesë Parlamentare, e cila Rezoluta 2417 (2022) Kundër urrejtjes në rritje kundër personave LGBTI në Evropë u bën thirrje vendeve anëtare në veçanti që: “14.1 të ndryshojnë legjislacionin penal sipas nevojës për të siguruar që dispozitat e tij në lidhje me krimet e urrejtjes mbulojnë qartë të gjitha veprat penale të kryera kundër një personi ose grupi personash bazuar në seksin, orientimin seksual, identitetin gjinor, shprehjen gjinore dhe karakteristikat e seksit, përfshijnë sanksione proporcionale dhe bindëse, mbrojnë të drejtat e viktimave dhe parashikojnë që ato të marrin kompensim; dhe 14.2 i bëjnë motivimet e bazuara në seksin, orientimin seksual, identitetin gjinor, shprehjen gjinore dhe karakteristikat seksuale një rrethanë rënduese për të gjitha veprat e zakonshme”.

Aktualisht, ligji i BE-së kriminalizon krimin e urrejtjes dhe gjuhën e urrejtjes vetëm nëse lidhet me një grup të kufizuar karakteristikash të mbrojtura si përkatësia etnike (shih Vendimin Kuadër të Këshillit 2008/913/JHA të 28 nëntorit 2008 për luftimin e formave dhe shprehjeve të caktuara të racizmit dhe ksenofobisë me mjete të sanksionit penal). Direktiva për të Drejtat e Viktimave kërkon që shtetet e BE-së t'i trajtojnë ata që janë viktimat të krimit të urrejtjes anti-LGBTI si meritues të mbrojtjes së veçantë (shih gjithashtu më poshtë). Megjithatë, një hap i mëtejshëm për të rritur mbrojtjen kundër krimeve të urrejtjes LGBTI tani pritet me një iniciativë²⁸ për të zgjeruar listën e “krimeve të BE-së” në gjuhën e urrejtjes dhe krimet e urrejtjes për arsye të tjera përveç racizmit dhe ksenofobisë, në veçanti për shkak të seksit, orientimit seksual, moshës dhe paaftësisë dhe t'i luftojë këto “në një bazë të përbashkët”.²⁹

Raportimi i krimit të urrejtjes dhe mbledhja e të dhënave

Standardet përkatëse ndërkombëtare theksojnë nevojën për të mbledhur të dhëna të forta për krimet e urrejtjes. Kjo përfshin Rekomandimin CM/Rec (2010) 5 i cili thotë se “duhen mbledhur dhe analizuar të dhënat përkatëse mbi prevalencën dhe natyrën e diskriminimit dhe intolerancës në bazë të orientimit seksual ose identitetit gjinor”. GPR Nr. 11 (2007) i ECRI-t i referohet domosdoshmërisë “për të zhvilluar një sistem të besueshëm për regjistrimin dhe monitorimin e incidenteve raciste” (para. 68).

Në kontekstin e BE-së, Direktiva 2012/29/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 25 tetor 2012 për vendosjen e standardeve minimale për të drejtat, mbështetjen dhe mbrojtjen e viktimave të krimit (në tekstin e mëtejshëm Direktiva për të Drejtat e Viktimave) theksoi se ‘Grumbullimi sistematik dhe adekuat i të dhënave statistikore njihet si një komponent thelbësor i politikëbërjes efektive në fushën e të drejtave të përcaktuara në Direktivë’ dhe u kërkon shteteve anëtare t'i komunikojnë Komisionit të dhënat përkatëse statistikore në lidhje me zbatimin e procedurave kombëtare për viktimat e krimit. (paragrafi 64).

Shtetet pjesëmarrëse të OSBE-së në OSBE kanë marrë një angazhim specifik për të mbledhur të dhëna për krimet e urrejtjes dhe për të marrë masat e duhura për të inkurajuar viktimat të raportojnë krimet

²⁷ Shih Yogyakarta Principles+10 (2017) faqe 4, të disponueshëm këtu: https://yogyakartaprinciples.org/wp-content/uploads/2017/11/A5_yogyakartaWEB-2.pdf

²⁸ Shih Komunikimin e Komisionit për Parlamentin Evropian dhe Këshillin mbi një “Evropë më gjithëpërfshirëse dhe më mbrojtëse: zgjerimi i listës së krimeve të BE-së në gjuhën e urrejtjes dhe krimin e urrejtjes” në dispozicion këtu: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/1_1_178542_comm_eu_crimes_en.pdf

²⁹ Në komunikimin e tij, Komisioni vuri në dukje ndër të tjera nevojën për të trajtuar fragmentimin aktual të kornizës ekzistuese kriminale për gjuhën e urrejtjes dhe krimin e urrejtjes midis vendeve anëtare të BE-së. Sipas Komisionit, një fragmentim i tillë çon në “mungesë të kushteve të barabarta për individët që mund të bien viktimë e gjuhës së urrejtjes dhe krimit të urrejtjes.”

e urrejtjes.³⁰ Si rezultat, OSBE ODIHR ruan informacion nga shtetet pjesëmarrëse të OSBE-së, shoqëria civile dhe organizatat ndërqeveritare në lidhje me krimet e urrejtjes, duke përfshirë seksionin e tij të dedikuar për krimet e urrejtjes kundër LGBTI.³¹ Në vitin 2020, 21 shtete pjesëmarrëse³² jepnin një informacion të tillë. Raporti i vitit 2019 për krimin e urrejtjes i publikuar nga OSBE ODIHR zbuloi se “orientimi seksual ose identiteti gjinor” ishte pika e tretë më e zakonshme në mesin e krimeve të raportuara nga urrejtja (18.35%), një rritje krahasuar me vitin 2018 (14.61%).

Në të njëjtën kohë, nën-raportimi i krimeve të urrejtjes është identifikuar gjatë viteve si një pengesë e vazhdueshme për trajtimin efektiv të krimit të urrejtjes.³³ Vetëm një numër i vogël i viktimave raportojnë në polici incidente të motivuara nga urrejtja³⁴. Për më tepër, oficerët e zbatimit të ligjit mund të mos njohin incidente të caktuara që rrjedhin nga paragjykimi ose i mungon mjeti për t'i shënuar ato si krime të urrejtjes. Rekomandimi CM/Rec(2010)5 trajton çështjen dhe rekomandon shtetet të sigurojnë që “strukturat e zbatimit të ligjit, duke përfshirë gjyqësorin, të kenë njohuritë dhe aftësitë e nevojshme për të identifikuar krime dhe incidente të tilla dhe për të ofruar ndihmën dhe mbështetjen e duhur për viktimat dhe dëshmitarët”. (para.3).³⁵ Në punën e saj monitoruese, ECRI theksoi rëndësinë e bashkëpunimit me organet e barazisë dhe komunitetin LGBTI në këto trajnime dhe nevojën për të vlerësuar ndikimin e tyre.³⁶

Të drejtat e viktimave

Disa instrumente kanë trajtuar rëndësinë që viktimat e krimit (përfshirë krimin e urrejtjes) të kenë një mundësi të vërtetë për të kërkuar dëmshpërblim. Standardet minimale janë vendosur në këtë drejtim: Në nivel të Këshillit të Evropës, **Rekomandimi i Komitetit të Ministrave (2006)8 për Shërbimet e Mbështetjes së Viktimave**³⁷ përfshin disa parime për të garantuar njohjen dhe respektimin efektiv të të drejtave të viktimave pa diskriminim. Ai përshkruan masat për këtë qëllim, si krijimi dhe bashkërendimi i shërbimeve të dedikuara për mbështetjen e viktimave dhe trajnimi i stafit të tyre, aksesit i viktimave në informacionet e rëndësishme për rastin e tyre dhe aksesit në ndihmën juridike.

Në nivel të BE-së, **Direktiva për të Drejtat e Viktimave**³⁸ synon “të sigurojë që viktimat e krimit të marrin informacionin, mbështetjen dhe mbrojtjen e duhur dhe të jenë në gjendje të marrin pjesë në procedimet penale” (neni 1). Direktiva për të Drejtat e Viktimave u referohet të gjitha viktimave të krimit të urrejtjes në baza të barabarta dhe i njeh viktimat e krimit të urrejtjes si viktimat veçanërisht të cenueshme që kërkojnë vlerësime individuale për të identifikuar nevojat e tyre specifike të

³⁰ Vendimi i Këshillit Ministror të OSBE-së Nr. 9/09 mbi luftimin e krimeve të urrejtjes, <https://www.osce.org/cio/40695?download=true>

³¹ Shih seksionin kushtuar krimit të urrejtjes kundër LGBTI këtu: <https://hatecrime.osce.org/anti-lgbti-hate-crime>.

³² Këto janë: Andorra, Belgjika, Kanada, Kroaci, Qipro, Danimark, Finland, Franc, Gjeorgji, Gjermani, Greqi, Island, Itali, Lituania, Hollanda, Polonia, Spanja, Suedia, Ukraina, Mbretëria e Bashkuar, Shtetet e Bashkuara të Amerikës.

³³ Shih për shembull, praktikën e regjistrimit të krimit të urrejtjes dhe mbledhjes së të dhënave në të gjithë vendet EU, EU Fundamental Rights Agency, 2018

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-hate-crime-recording_en.pdf, shih gjithashtu Inkurajimi i raportimit të krimeve të urrejtjes – Roli i organeve të zbatimit të ligjit dhe autoriteteve të tjera, EU Fundamental Rights Agency, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-hate-crime-reporting_en.pdf.

³⁴ Sipas gjetjes nga sondazhi i FRA-s i vitit 2019 mbi personat LGBTI në BE dhe Maqedoninë e Veriut dhe Serbi, frika ose mungesa e besimit të policia shfaqet si një arsye kryesore për mos raportim, veçanërisht në mesin e të anketuarve LGBTI dhe hebrenj, dhe veçanërisht në lidhje me krimet e dhunshme të urrejtjes (24 % dhe 25 %, respektivisht). Viktimat LGBTI të sulmeve të motivuara nga paragjykimi treguan se frika e tyre nga një reagim homofobik ose transofobik nga policia ishte një arsye për mos raportim, me dallime thelbësore midis vendeve të anketuara (mesatarja e BE-së, 25%). Shih Një Rrugë të Gjatë për të bërë për Barazinë LGBTI, EU Fundamental Rights Agency, 2020, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality-1_en.pdf.

³⁵ Duke u bazuar në standartet e CoE-së për hetimin e krimit të urrejtjes, shih manualin e Këshillit të Evropës “Policimi i krimit nga urrejtja kundër personave LGBTI: Trajnimi për një reagim profesional të policisë është projektuar për trajnerë policie, hetues, menaxherë, oficerë të krimeve të urrejtjes dhe oficerë policie të vijës së parë”, <https://rm.coe.int/prems-030717-gbr-2575-hate-crimes-against-lgbti-web-a4/1680723b1d>.

³⁶ Shih përveç GPR-së nr.10 paragrafi 6 dhe GPR-së nr.15 paragrafi 10(h) të ECRI mbi trajnimin e zyrtarëve publikë, shih Përpilimin e Rekomandimeve të Raporteve të Vëdit të ECRI-së në lidhje me personat LGBT, Cikli i pestë i monitorimit, §§ 94-100.

³⁷ Rekomandimi **Rec(2006)8** i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare për ndihmën ndaj viktimave të krimit i miratuar nga Komiteti i Ministrave më 14 qeshor 2006 në takimin e 967-të Zëvendës Ministrave, i disponueshëm në: <https://rm.coe.int/16805afa5c>.

³⁸ Direktiva 2012/29/EU e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e dates 25 tetor 2012 që përcakton standartet minimale për të drejtat, mbështetjen dhe mbrojtjen e viktimave të krimit dhe zëvendëson Vendimin Kuadër të Këshillit 2001/220/JHA, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN>.

mbrojtjes dhe mbështetjes (neni 22). Ai gjithashtu inkurajon shtetet që të rrisin ndërgjegjësimin për të drejtat e viktimave siç përcaktohet në këtë Direktivë, veçanërisht duke bashkëpunuar me shoqërinë civile dhe palët e tjera të interesuara në fushatat e ndërgjegjësimin, kërkimin dhe programet arsimore (neni 26). Sipas nenit 27, shtetet anëtare të BE-së duhet të transpozoinin kërkesat e Direktivës në rendin e tyre juridik kombëtar përkatës deri më 16 nëntor 2015. Në vitin 2020, Komisioni publikoi një raport mbi nivelin e transpozimit të direktivës në shtetet anëtare të BE-së³⁹ dhe në mars 2022, filloi një konsultim për të identifikuar mënyrat e mundshme për të forcuar të drejtat ekzistuese të viktimave si pjesë e Strategjisë së BE-së për të Drejtat e Viktimave (2020 – 2025).⁴⁰

D. Metodologjia dhe struktura e raportit

Ky raport është hartuar nga ekspertë kombëtarë, në bashkëpunim me ekspertë ndërkombëtarë. Procesi i hartimit ka përfituar nga kontributi, mbështetja dhe udhëzimet nga Rrjeti i Pikave Fokale LGBTI Qeveritare Evropiane, Grupi i Punës për SOGI (GT-ADI-SOGI) i Komitetit Drejtues për Kundër Diskriminimit, Diversitetit dhe Përfshirjes (CDADI) dhe OJQ-të vëzhguese të saj.

Raporti bazohet në një gamë të gjerë informacioni, duke përdorur burime ndërkombëtare dhe kombëtare. Raportet e shoqërisë civile, sondazhet ose publikimet e agjencive ndërkombëtare, artikujt akademikë dhe kërkimet janë përfshirë të gjitha në raport.

Si pjesë e procesit të raportit, një tryezë kombëtare u mbajt më 23 Shtator 2022, duke mbledhur së bashku një spektër të madh bashkëbiseduesish duke përfshirë zyrtarë qeveritarë, zyrtarë të zbatimit të ligjit, Prokurorë, përfaqësues të Këshillit të Lartë Gjyqësor, Avokati i Popullit, Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi dhe përfaqësues të shoqërisë civile. Informacioni i mbledhur dhe pikëpamjet e shprehura, veçanërisht nga personat LGBTI, gjatë kësaj tryeze u pasqyruan në këtë raport.

Përveç dhënies së një përmbledhjeje të shkurtër të parimeve të përcaktuara në Rekomandimin CM/Rec(2010)5 dhe nënvizimit të standardeve të zbatueshme të ligjit ndërkombëtar për të drejtat e njeriut, raporti është i ndarë në gjashtë seksione. Ai ofron një përmbledhje të kontekstit ligjor, politik dhe institucional që ka të bëjë me krimin e urrejtjes bazuar në SOGI (Seksioni I), ai diskuton çështjet e mbledhjes së të dhënave (Seksioni II), raportimit, hetimit dhe dënimit (Seksioni III), të drejtat e viktimave (Seksioni IV). Ai gjithashtu mbulon mbrojtjen kundër krimeve të urrejtjes anti-LGBTI në ambientet e paraburgimit (Seksioni V) dhe i kushton një seksion specifik masave të marra për të rritur ndërgjegjësimin dhe ofrimin e trajnimeve për trajtimin e krimeve të urrejtjes kundër LGBTI (Seksioni VI). Shembuj të reformave pozitive (të ashtuquajturat “shembuj të praktikave më të mira”) janë theksuar në një dokument të veçantë (referencë) dhe mund të lexohen së bashku me këtë raport me synimin për të nxitur diskutime dhe për të ofruar udhëzime të mëtejshme.

³⁹ Shih Raportin nga Komisioni për Parlamentin Evropian dhe Këshillin mbi zbatimin e Direktivës për të Drejtat e Viktimave. Deri në datën e publikimit të këtij Raporti, 16 shtete anëtare nuk e kanë transpozuar plotësisht Direktivën për të Drejtat e Viktimave dhe procedurat e shkeljes për këto vende janë në vazhdim (Austria, Belgjika, Bullgaria, Kroaci, Qipro, Finland, Franc, Greqi, Irland, Letonia, Lituania, Luksemburgu, Holanda, Rumania, Sllovenia, dhe Sllovakia). Shih raportin e plotë këtu: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM:2020:188:FIN>.

⁴⁰ Shih për më shumë informacion: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0258>.

Seksioni I - Kuadri ligjor, institucional dhe politik

A. Konteksti ligjor dhe politik

1. Fusha e veprimit

Gjuha e urrejtjes është fenomen shqetësues dhe në rritje në Shqipëri. Personat LGBTI janë një nga grupet të më viktimizuar nga gjuha e urrejtjes. Disa persona të komunitetit LGBTI si personat transgjinjorë, interseks dhe azilkërkuesit LGBTI janë më diskriminuarit⁴¹ Viktimizimi në median online është shqetësues.⁴² Është kjo arsyeja që Plani Kombëtar i Veprimit për Personat LGBTI (2021-2027) adreson masa për garantimin e mbrojtjes dhe sigurinë për personat LGBTI+ dhe kategori të veçanta të tyre.⁴³ Mbledhja e të dhënave, raportimi, hetimi dhe dënimi i krimeve të urrejtjes, përfshirë zbatimin e masave penale adresohen në këtë plan.⁴⁴

Krimet e urrejtjes parashikohen nga Kodi Penal (KP) i cili është ndërtuar sipas modelit hibrid. Motivi i urrejtjes, përfshirë orientimi seksual dhe identiteti gjinor (OSIGJ) përfshihet në përmbajtjen e pak neneve si: në nenin 253 (shkelja e barazisë së shtetasve); orientimi seksual, pa identitetin gjinor parashikohet në nenin 265 (nxitja e urrejtjes ose ngrindjeve); neni 266 (thirrje për urrejtje nacionale) nuk përmend OSIGJ. Veprat penale të parashikuara në Kodin Penal që kryen për shkak të OSIGJ, cilësohen si vepra penale të kryera në rrethana rënduese.⁴⁵

Kodi Penal nuk përmban ndonjë përkufizim të krimeve të urrejtjes. Përkufizimi i tyre, përfshirë krimet e urrejtjes kundër personave LGBTI gjenden në udhëzuesit e hartuar për policinë, prokurorinë dhe gjykatat. Manuali "Hetimi i krimeve të urrejtjes kundër personave LGBTI" e përkufizon krimin e urrejtjes si akt kriminal me motiv paragjykses. Dy janë elementet thelbësorë të krimeve të urrejtjes: a) ka ndodhur një veprë penale dhe b) autori i veprës kriminale e ka kryer atë bazuar në një motiv paragjykses. Sipas manualit të sipërcituar, "krimet e urrejtjes kundër personave LGBTI janë akte kriminale për motive paragjykes. Ato janë krime për shkak të urrejtjes, kur viktimat, ndërtesa apo objektivi i veprës kriminale përzgjidhen për shkak të lidhjes, besnikërisë, përkatësisë, mbështetjes apo anëtarësisë së tyre reale ose të perceptuar në një grup LGBTI. Duhet të ekzistojë një dyshim i arsyeshëm se motivi i autorit të veprës kriminale është OSIGJ, shprehja e gjinisë ose karakteristikat seksuale të viktimës"⁴⁶. Ndërsa, incidentet me motive urrejtjeje janë ngjarje, akte ose shfaqje intolerance që kryhen me një shkak paragjykses (motivi) që mund të mos arrijnë pragun e krimeve për shkak të urrejtjes, për shkak se ekzistojnë të dhëna të pamjaftueshme për t'i paraqitur në gjykatë si prova të veprës kriminale apo motivit paragjykses, ose për shkak se vetë akti mund të mos përbëjë veprë penale në bazë të legjislacionit vendas.⁴⁷

Udhëzimi nr.17/2020 i Prokurorit të Përgjithshëm⁴⁸ përkufizon si vepra penale me bazë urrejtje të gjitha aktet që plotësojnë dy kriteret: a) parashikohen nga ligji penal si vepra penale; b) kryen për motive paragjykes, mes të cilave OSIGJ. Udhëzimi sqaron se viktimat sulmohet për shkak të përkatësisë ose dyshimit të përkatësisë së saj në një grup të caktuar; veprat të tilla mund të drejtohen ndaj një personi ose më shumë personave ose ndaj pasurisë.

⁴¹ Shih raporti vlerësimin e Planit Kombëtar të Veprimit për personat LGBTI në Republikën e Shqipërisë, botim i Ministrisë së Shëndetësisë dhe Çështjeve Sociale dhe Këshillit të Evropës, Tiranë, 2021, fq.13.

⁴² Shih:Përtej përkufizimeve të gjuhës së urrejtjes, botim i KMD dhe Këshillit të Evropës, Nëntor 2021, fq.24. <https://www.kmd.al/wp-content/uploads/2021/11/Manual-shqip.pdf>.

⁴³ Shih: Plani Kombëtar i Veprimit për Personat LGBTI+ (2021 – 2027), fq 25-26. Shih: <https://rm.coe.int/lgbti-nap-2021-2027-alb/1680a574af>.

⁴⁴ Plani Kombëtar i Veprimit për Personat LGBTI+ (2021 – 2027) përdor tre terma kur flitet për një drejtësi efektive dhe përmirësim të legjislacionit penal: gjuhë urrejtje, krime të urrejtjes dhe dhunë kundër personave LGBTI.

⁴⁵ Shtuar me ligjin 144/2013.

⁴⁶ Shih: Manuali "Hetimi i krimeve të urrejtjes kundër personave LGBTI", botim i Këshillit të Evropës, 2020, fq.33-34.

⁴⁷ Po aty, fq.33-34.

⁴⁸ Neni 7 i udhëzimit të Përgjithshëm nr.17, datë 23.12.2020 i Prokurorit të Përgjithshëm "Hetimi dhe ndjekja penale efektive e veprave penale të dhunës në familje, të dhunës ndaj gruas dhe dhunës me bazë urrejtjen".

Përkufizimi i dhunës me bazë urrejtjen jepet i zgjeruar në dokumentin “Standardet minimale për shërbimet e përkujdesit shoqëror për personat LGBTI+ në qendrat rezidenciale publike dhe jopublike në Shqipëri”. Sipas këtij përkufizimi, “një individ LGBTI+ mund të jetë viktimë direkte e abuzimit fizik, psikologjik, emocional, seksual (përfshirë dhunën dhe/ose ngacmimin seksual), verbal, financiar, socio-kulturor, dhe/ose përjashtim (ose kërcënim për përjashtim) nga trashëgimia materiale, apo/dhe kujtesa dhe narrativa familjare, ose mund të jetë subjekt i kërcënimeve për bërje publike të informacioneve private, ose kërcënimit për abuzim, ndaj tyre ose ndaj fëmijëve biologjik, ose atyre të adoptuar, apo ndaj kujtudo familjari tjetër, ose mund të kërcënohet ose të jetë viktimë e shkatërrimit të çdo lloji prone. Kërcënimet për dhunë, apo dhuna mund të ndodhin në familje, në komunitet, në shkollë, në punë apo në rrugë, në rrjete sociale, apo në median tradicionale, në institucione private apo publike, në ambiente private apo publike, nga familjarë, ose nga të afërm, ose nga të njohur apo të panjohur, ose nga të dashurit/partnerët apo ish të dashurit/ish partnerët, bashkëshortët/ish-bashkëshortët, apo/ose bashkëjetuesit, ofruesit e shërbimeve, punonjës të administratës, edukatorët, mjekët, infermierët, policët, kolegët, gazetarët, apo/dhe nga kushdo tjetër në mënyrë sistematike, të izoluar apo rastësore, me paramendim ose pa paramendim. Kërcënimi ose shtrëngimi për të mos ekspozuar orientimin seksual, identitetin gjinor, shprehjen gjinore apo karakteristikat seksuale në publik, është gjithashtu një formë e dhunës ndaj personave LGBTI+”.⁴⁹ Sipas hartuesve të këtij udhëzimi, zgjerimi i konceptit të dhunës me bazë urrejtjen ndihmon në adresimin e rasteve dhe përcaktimin e nevojave për shërbime.

Nga ana tjetër, mospasja e një koncepti të unifikuar të krimeve të urrejtjes mund ta bëjë të vështirë dallimin e gjuhës së urrejtjes, të incidenteve të motivuara nga urrejtja nga krimet e urrejtjes nga viktima dhe personat që merren me këto vepra penale. Për rrjedhojë, krimet e urrejtjes nuk do të raportohen tek organi kompetent; viktimat LGBTI mund të krijojnë një perceptim jo të drejtë për rezultatet e hetimit të rastit të raportuar; mosbesimi i viktimave tek institucionet do të rritet dhe krimet e urrejtjes do të mbetet të pandëshkuara.

Ligji për mbrojtjen nga diskriminimi (LMD) jep përkufizimin e gjuhës së urrejtjes dhe parashikon forma të reja të diskriminimit si: diskriminimi ndërsektorial, për shkak të shoqërimit, diskriminimi i shumëfishtë, diskriminimi strukturor, nxitja ose ndihma për diskriminim, qëllimi i shpallur për diskriminim, shqetësim, udhëzimi për të diskriminuar, veçimi, diskriminimi i personit për shkak të pamjes së jashtme ose karakteristikave të seksit, viktimizimi dhe format e rënda të diskriminimit.⁵⁰ Megjithatë, një studim i kryer së fundi ka vënë në pah se nuk ka një qëndrim të konsoliduar në praktikë lidhur me gjuhën e urrejtjes në fushën penale.⁵¹

Sa më sipër, megjithëse ka përkufizime për gjuhën e urrejtjes ose format e veçanta të krimeve të urrejtjes në dokumente të ndryshme, ato nuk janë të unifikuara. Për rrjedhojë, çështje të tilla do të ishte e rekomandueshme të jenë pjesë e trajnimeve të punonjësve që trajtojnë krimet e urrejtjes.

2. Kuadri ligjor penal

Megjithëse legjislacioni penal në përgjithësi vlerësohet i mirë, studime/vlerësime të kryera nga studiues të botës akademike⁵² dhe OJF-të⁵³ venë në pah se politika penale kundër krimeve të urrejtjes nuk është efektive dhe të drejtat e viktimave nuk garantohen në praktikë. Krahas nevojës për kuptimin dhe zbatimin e drejtë të ligjit, legjislacioni penal ka nevojë të përmirësohet në disa aspekte.

⁴⁹ “Standardet minimale për shërbimet e përkujdesit shoqëror për personat LGBTI+ në qendrat rezidenciale publike dhe jopublike në Shqipëri”, miratuar nga Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, fq.10.

⁵⁰ Shtuar me ligjin nr.124/2020 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10221, datë 4.2.2010 “Për mbrojtjen nga diskriminimi”.

⁵¹ Përtej përkufizimeve të gjuhës së urrejtjes, botim I KMD dhe Këshillit të Evropës, Nëntor 2021, vep. e cit.fq.101.

⁵² Konferenca Shkencore Kombëtare “Çështje të teorisë dhe të praktikës mbi mbrojtjen e të drejtave të viktimave në procesin penal”, organizuar nga Fakulteti i Drejtësisë, Universiteti i Tiranës, Dhjetor 2019. <https://fdut.edu.al/ep-content/uploads/2019/01/konferenca-PER-SHTYP-FINAL.pdf>.

⁵³ Vlerësimi pengesave të hasura nga komuniteti LGBTI në marrjen e shërbimeve ligjore dhe aksesit në drejtësi, studim i kryer nga STREHA, Tiranë, 2018. Shih: https://issuu.com/strehalgbt/docs/streha_-_aksesi_ne_drejttesi.

Rekomandime për përmirësime e tij janë adresuar nga Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi (KMD), Avokati i Popullit (AP), organizatat vendase dhe ndërkombëtare si Komisioni Evropian kundër Racizmit dhe Intolerancës (ECRI).⁵⁴ Për shembull, Kodi Penal nuk parashikon identitetin gjinor në nenin 265 të tij; neni 266 të KP nuk parashikon nxitjen e dhunës; nenet për krimet me motive raciste dhe ksenofobie nëpërmjet sistemit kompjuterik (nenet 84/a, 119/a, 119/b të KP) nuk parashikojnë OSIGJ; shkelja e barazisë për shkak të OSIGJ në sektorin privat nuk është e dënueshme sipas nenit 253 të KP. Në emërtimin dhe përmbajtjen e disa dispozitave për krimet seksuale ka gjuhë diskriminuese (termi "homoseksuale" përdoret në nenet 100, 101, 102/a, 103, 104, 105, 106, 107 të KP).⁵⁵ Ndonëse rastet e bashkëjetesës/martesës mes shtetasve shqiptarë dhe të huaj janë rritur, dispozitat e përgjithshme të KP në lidhje me zbatimin e ligjit penal për vepra penale të kryera nga shtetas të huaj nuk përfshijnë krimet e motivuara nga OSIGJ.

Sa më sipër, mangësitë ligjore në kodin penal kanë nevojë të adresohen për ta sjellë legjislacionin penal në përputhje të plotë me standardet ndërkombëtare dhe që asnjë formë e krimeve të urrejtjes të mos mbetet pa u ndëshkuar.

B. Përgjigjia dhe bashkëpunimi institucional

Planit Kombëtar i Veprimit për Personat LGBTI (2021-2027) parashikon masa që adresojnë gjuhën dhe krimet e urrejtjes dhe forcimin e kapaciteteve të institucioneve të ngarkuara nga ligji për parandalimin dhe luftimin e tyre. Nuk ka një mekanizëm koordinues me përfaqësues të ministrive të dedikuara për parandalimin dhe luftimin e krimeve të urrejtjes⁵⁶, por ka disa struktura që janë të angazhuara në fushë. Për shembull, Grupi Tematik Ndër-institucional i Përfshirjes dhe Mbrojtjes Sociale monitoron zbatimin e Planit të Veprimit, përfshirë aktivitetet informuese, sensibilizuese dhe përgjigjet ndaj krimeve të urrejtjes.⁵⁷ Rrjeti i nëpunësve gjinorë i krijuar në nivel ministrie dhe në nivel vendor trajton çështjet grupeve të ndryshme shoqërore, përfshirë personat LGBTI.⁵⁸ Në të gjithë drejtoritë e policisë së qarqeve janë caktuar dhe funksionojnë personat kontakti për personat LGBTI.

Avokati i Popullit (AP) dhe Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi (KMD) janë angazhuar në luftimin e gjuhës së urrejtjes dhe mbrojtjen e të drejtave të personave LGBTI^{59, 60}. Në vitin 2019 Avokati i Popullit, Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi, Autoriteti i Medias Audiovizive (AMA) dhe Këshilli Shqiptar i Medias krijuan Aleancën kundër Gjuhës së Urrejtjes.⁶¹ Aleanca synon promovimin e diversitetit dhe ndërgjegjësimin të publikut të gjerë, të nxisë bashkëpunimin me organizata dhe agjenci partnere në luftën kundër diskriminimit dhe gjuhës së urrejtjes; të mbështesë partnerët në

⁵⁴ Legjislacioni penal shqiptar ka qenë objekt monitorimi nga ECRI në raundin e 4 dhe të 5 të monitorimit. Në raportet për Shqipërinë, ECRI rekomandon rishikimin e legjislacionit penal. Shih: raportet për Shqipërinë: <https://rm.coe.int/fourth-report-on-albania-albanian-translation-/16808b54e4> dhe <https://rm.coe.int/fifth-report-on-albania-albanian-translation-/16808b54e9>.

⁵⁵ Në vitin 2018, Ambasada PINK ka rekomanduar disa ndryshime dhe përmirësime ligjore. Shih: Raporti i monitorimit të Planit Kombëtar të Veprimit për Personat LGBTI (2016-2020), vep. e cit.fq.2.

⁵⁶ Në vitin 2021, Ambasada Pink i ka kërkuar Qeverisë Shqiptare të krijojë Zyrën e Koordinatorit Kombëtar për të Drejtat LGBTI. Deklarata e Ambasadës PINK, 17 Korrik 2021. Shih: <https://www.pinkembassy.al>

⁵⁷ Urdhëri nr.15, datë 22.10.2018 i Kryeministrit, "Për marrjen e masave për zbatimin e qasjes së gjerë sektoriale/ndërsektoriale, si dhe ngritjen e funksionimit të mekanizmit sektorial/ndërsektorial të integruar".

⁵⁸ Shih: Raporti Vlerësimi i Planit të Veprimit të LGBTI, 2016-2020, fq.20. Shih: <https://rm.coe.int/evaluation-report-2016-2020-en-al/1680a3ac4b>.

⁵⁹ Krahas buxhetit të shtetit, institucione kanë fonde nga donatorë dhe partner ndërkombëtarë si BE dhe KiE në fushën e parandalimit të diskriminimit. Horizontal Facility II është një program i përbashkët i financuar nga Bashkimi Evropian dhe Këshilli i Evropës dhe që i zbatuar nga Këshilli i Evropës. Një nga komponentët e programit është luftimi i diskriminimit dhe mbrojtjen e të drejtave të grupeve të cënueshme (përfshirë LGBTI, pakicat dhe romët).

⁶⁰ Neni 61 i Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë.

⁶¹ Shih: Memorandumi i Bashkëpunimit mbi Luftën Kundër Gjuhës së Urrejtjes u nënshkrua në dhjetor 2019. <https://www.coe.int/sq/web/tirana/-/no-hate-alliance-a-joint-approach-against-discrimination-and-hate-speech>. Aleanca mbështetet nga dy projektet e Programit të përbashkët të BE dhe Këshillit të Evropës "Instrumenti Horizontal për Ballkanin Perëndimor dhe Turqinë 2019-2022", respektivisht Projekti "Promovimi i Diversitetit dhe Barazisë në Shqipëri" dhe projekti "Liria e Shprehjes dhe e Medias (JUFREX)".

identifikimin e mekanizmeve efektive për të luftuar gjuhën e urrejtjes bazuar në praktikën dhe standardet evropiane; të identifikojë mekanizmat për përmirësimin e ndarjes së informacionit dhe trajnimin e stafit. “Aleanca Pa Urrejtje” ka një Agjendë të përbashkët dhe një plan të veprimit 3 vjeçar.

Kuvendi i Shqipërisë, si organ legjislativ dhe që ushtron kontroll parlamentar është angazhuar në adresimin e gjuhës së urrejtjes.⁶² Rezolutat vjetore të Kuvendi të Shqipërisë për vlerësimin e veprimtarisë së KMD-së për vitin 2020 dhe 2021 kanë vënë theksin në nevojën e rritjes së rolit të KMD-së për monitorimin, parandalimin e dënimit e gjuhës së urrejtjes ndaj personave LGBTI në sektorin publik dhe privat.⁶³ Megjithatë, gjuha e urrejtjes nga funksionarë publikë është e theksuar, sidomos në debatet politike. Angazhimi i funksionarëve të zgjedhur është ende i ulët përse i përket parandalimit dhe luftimit të gjuhës dhe krimeve të urrejtjes kundër personave LGBTI. Reagimi publik dhe distancimi i tyre nga gjuha e urrejtjes së përdorur është i dobët.

Shoqëria civile, përfshirë organizatat e shoqërisë civile (OJF) që përfaqësojnë personat LGBTI si dhe partnerët ndërkombëtarë janë aktivë dhe bashkëpunojnë me institucionet me qëllim parandalimin dhe luftimin e gjuhës dhe të krimeve të urrejtjes. Bashkëpunimi i policisë me OJF-të që përfaqësojnë personat OJF-të është zgjeruar dhe forcuar, kryesisht në fushën e trajnimeve, hartimit manualeve, shkëmbimin e informacioneve.⁶⁴

Megjithë zhvillimet pozitive, reagimi ndaj gjuhës dhe krimeve të urrejtjes ndaj personave LGBTI duhet të forcohet, veçanërisht nga funksionarët publikë. Bashkëpunimi institucional duhet zgjerohet dhe të konsolidohet, veçanërisht në nivel vendor. Pjesëmarrja e përfaqësuesve të komunitetit LGBTI në vendimmarrje duhet inkurajuar dhe duhen krijuar të gjitha lehtësirat për të shmangur barrierat. Zbatimi i politikave kundër krimeve të urrejtjes ndaj personave LGBTI të parashikuara në Planin Kombëtar të Veprimit kanë nevojë të zbatohen në mënyrë sistematike dhe të monitorohen nga mekanizmat përgjegjës dhe të pavaruar.

⁶² Forumi i Shoqërisë Civile i organizuar nga Kuvendi i Shqipërisë me përfaqësues të komunitetit LGBTI (2018) vendosi ura bashkëpunimi mes parlamentarëve dhe organizatave LGBTI; miratimi i Kodit të Sjelljes për deputetët (2018) ndalon gjuhën diskriminuese; Rezoluta për njohjen dhe mbështetjen e veprimtarisë së mbrojtësve të të drejtave të njeriut; dhe Plani i Veprimit mundëson mbështetjen dhe forcimin e bashkëpunimit të institucioneve, shoqërisë civile dhe organizatave LGBTI.

⁶³ Rezolutë për vlerësimin e veprimtarisë së Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi për vitin 2020. Shih: <https://www.parlament.al/Files/Akte/20210608100001Rezoluta%20e%20KMD-s%C3%AB%20dt.%203.6.2021.pdf> dhe Rezolutë për vlerësimin e veprimtarisë së Komisionerit Për Mbrojtjen nga Diskriminimi për vitin 2021. <https://www.parlament.al/Files/Projekte/20220607094115rezoluta%20e%20KMD,%20dt.%2030.5.2022.pdf>

⁶⁴ Informacioni është marrë nga Policia e Shtetit, sektori i diversitetit mes komunikimit me e-mail, datë 7.07.2022. Gjatë periudhës 2020-2022, OJF që përfaqësojnë komunitetin LGBTI (Aleanca LGBTI, Ambasada PINK/ LGBT PRO, OMSA) së bashku me Koodinatoren e Diversitetit në Drejtorinë e Përgjithshme të Policisë së Shtetit dhe Këshillin e Evropës kanë zhvilluar një sërë takime me punonjës të policisë në drejtoritë vendore në lidhje me mbrojtjen e komunitetit LGBTI nga krimet e urrejtjes.

CM/Rec(2010)5, Seksioni I.A.5

“Shtetet anëtare duhet të sigurojnë që të mbledhen dhe analizohen të dhënat përkatëse mbi prevalencën dhe natyrën e diskriminimit dhe intolerancës në bazë të orientimit seksual ose identitetit gjinor, dhe në veçanti për “krimet e urrejtjes” dhe incidentet e motivuara nga urrejtja që lidhen me orientimin seksual ose identiteti gjinor.”

A. Regjistrimi i krimeve të urrejtjes

Standartet ndërkombëtare kërkojnë që shtetet të mbledhin dhe të analizojnë të dhëna për nivelin dhe format e diskriminimit për shkak të OSIGJ, për krimet e urrejtjes dhe incidentet e motivuara nga OSIGJ. Statistikat zyrtare në Shqipëri përmbajnë pak të dhëna për krimet e urrejtjes dhe autorët e tyre, por nuk përmbajnë të dhëna për viktimat dhe motivet e tyre. Numri i procedimeve penale dhe i të dënuarve për krimet e urrejtjes në tërësi është i ulët.⁶⁵ Gjatë periudhës 2018-2021, janë raportuar në polici 21 raste të krimeve të urrejtjes ndaj personave të komunitetit LGBTI.⁶⁶ Për periudhën Janar-Nëntor 2022, policia raporton 8 raste të krimeve të nxitjes së urrejtjes ose grindjes dhe motive raciste/ksenofobe, por nuk ka të dhëna sa prej tyre janë të motivuara nga OSIGJ.

Policia e Shtetit ka detyrimin të mbledhë të dhëna për krimet e urrejtjes bazuar në procedurën standarte të miratuar lidhur me gjenerimin e statistikave në sistem dhe sipas manualit për hetimin e krimeve të urrejtjes.⁶⁷ Duke filluar nga viti 2021, prokuroria është e detyruar të mbledhë të dhëna të për 56 vepra penale që i ka konsideruar si krimet e urrejtjes. Në formularin e statistikave është paarshtuar një rubrikë të hapur e emërtuar "krime të tjera" ku mund të regjistrohen veprat penale të tjera që motivohen nga urrejtja. Gjithashtu, statistikave duhet të publikohen sipas metodologjisë së përcaktuar në një udhëzim me karakter të përgjithshëm të Prokurorit të Përgjithshëm.⁶⁸ Në realitet, statistikave të prokurorisë, gjykatave, shërbimit të provës, të burgjeve dhe të Institutit Kombëtar të Statistikave (INSTAT) nuk përmbajnë të dhëna për krimet e urrejtjes për motive OSIGJ.⁶⁹

Referuar raportimeve të Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi numri i ankesave për gjuhë urrejtje ose diskriminim për shkak OSIGJ është i ulët. Gjatë vitit 2021, Komisioneri ka shqyrtuar katër çështje me objekt përdorimin e gjuhës së urrejtjes kundër komunitetit LGBTI⁷⁰. Në një rast Komisioneri ka konstatuar përdorimin e gjuhës së urrejtjes ndaj komunitetit LGBTI nga ana e një përfaqësuesi dhe udhëheqësi fetar. Gjithashtu, Komisioneri ka dhënë dy vendime për diskriminim për shkak OSIGJ ose

⁶⁵ Prokuroria ka regjistruar 29 procedime penale për veprën penale të urrejtjes gjatë periudhës 2017-2021. Shih: Raportet vjetore të Prokurorit të Përgjithshëm për gjendjen e kriminalitetit.

https://www.pp.gov.al/Dokumente/RAPORTE_T_PROKURORIT_T_P_RGJITHSH_M/ . Për periudhën 2016-2020, vetëm 1 (një) të dënuar për veprën penale të nxitjes së urrejtjes ose grindjeve mes kombësive, racave dhe feve. Shih: Vjetarët statistikorë të botuar nga Ministria e Drejtësisë në adresën: <https://drejtesia.gov.al/statistika/>.

⁶⁶ Krimet e urrejtjes ndaj personave LGBTI sipas viteve: 6 raste në vitin 2018, 4 raste në vitin 2019, 6 raste në vitin 2020 dhe 5 raste në vitin 2021. Informacioni është dërguar me e-mail më datë 7 Korrik 2022.

⁶⁷ Neni 17 dhe 18 i Udhëzimit me karakter të përgjithshëm i Prokurorit të Përgjithshëm nr. 17, datë 17.12.2020, vep.cit.

⁶⁸ Po aty.

⁶⁹ ECRI, në raportin e 5-të për Shqipërinë rekomandoi që autoritetet të bëjnë studime dhe mbledhje sistematike të dhënash në lidhje me mungesën e tolerancës dhe me diskriminimin për shkak OSIGJ, duke përfshirë edhe një anketim të përgjithshëm mbi qëndrimet përsa u përket çështjeve LGBT. Shih: Raporti për Shqipërinë, raundi 5, ECRI, Këshilli i Evropës, 2015, paragrafi 99, fq.34. Raporti është i aksesueshëm në adresën: <https://rm.coe.int/fifth-report-on-albania-albanian-translation-/16808b54e9>. ECRI, në raportin e 6-të për Shqipërinë rekomandon që autoritetet të krijojnë një sistem gjithëpërfshirës të monitorimit për incidente të gjuhës së urrejtjes. Shih: Raporti për Shqipërinë, raundi 6, paragrafi 25 dhe 26, fq.15. Raporti është i aksesueshëm në adresën: <https://rm.coe.int/report-on-albania-6th-monitoring-cycle-translation-in-albanian-/16809e8240>.

⁷⁰ Raporti vjetor 2021, Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi, Tiranë, 2022, fq. 51-52. Shih: <https://www.kmd.al/ep-content/uploads/2022/05/Raporti-KMD-2021.-OK-1.pdf>.

karakteristikave të seksit.⁷¹ Gjatë vitit 2020, Komisioneri ka shqyrtuar dy ankesa për gjuhë urrejtjeje ndaj komunitetit LGBTI) dhe një çështje ex-officio për shkak të orientimit seksual. Për një rast, ku pretendohet diskriminim për shkak të përkatësisë në një grup të veçantë dhe identitetit gjinor, Komisioneri vendosi pezullimin e procedurës për shkak se çështja lidhet me vendimarrjen e organeve gjyqësore.⁷² Gjatë vitit 2019, Komisioneri ka dhënë 12 vendime në lidhje me ankesat/çështjet ex-officio, ku është pretenduar diskriminim për shkak OSIGJ, nga të cilat pesë vendime diskriminimi; një vendime mosdiskriminimi; gjashtë vendime mospranimi.⁷³

Megjithë mungesën e të dhënave zyrtare për veprat penale të motivuara nga OSIGJ dhe të rasteve të pakta të raportuara pranw institucioneve të ngarkuara me ligj, studimet dhe anketat e OJF-ve tregojnë se incidentet dhe krimet e urrejtjes të motivuara nga OSIGJ janë të përhapura në Shqipëri. Për shembull, sipas një studimi, gjatë vitit 2018 u raportuan 421 raste dhune me bazë urrejtje për shkak të OSIGJ ose karakteristikave të seksit tek Aleancës LGBTI⁷⁴; nga të cilat 285 raste ishin dhune fizike, psikologjike dhe seksuale kundër vajzave dhe grave LGBTI (125 raste ishin gra transgjimore).⁷⁵ Gjatë vitit 2019, 304 raste të dhunës u raportuan tek Aleanca LGBTI, nga të cilat 206 raste ishin kundër grave LGBTI (gratë transgjimore janë më të prekura). Sipas studimit të KMD-it (2021) 46 % e personave LGBTI të intervistuar pohuan se kishin qenë të ekspozuar personalisht ndaj gjuhës së urrejtjes.⁷⁶ Sipas një studimi tjetër, 72.2% e të përgjigurve raportojnë se kanë qenë viktimë të dhunës, sulmeve me armë ose me sende të forta; 12.5% e tyre tregojnë se janë shtyrë, goditur ose tërhequr për shkak të statusit të tyre LGBTI+; 9.5% e të anketuarve raportojnë se ndaj tyre është ushtruar dhunë në formën e rrahjes, ndërsa pjesa tjetër raporton forma alternative të dhunës, si largim nga vendi i punës, shkëmbim, dëmtim, vjedhje, përzënie nga ambientet fetare dhe tallje.⁷⁷ Një studim tjetër vë në dukje se rreth 34% e të intervistuarve raportojnë se janë ngacmuar dhe fyer për shkak të OSIGJ; rreth 35% raportojnë se nuk ndihen të pranuar nga disa njerëz, rreth 32% venë re se disa njerëz kanë diçka kundrejt tyre dhe rreth 28% raportojnë se janë kërcënuar ose sulmuar për shkak të orientimit të tyre seksual.⁷⁸ Një studim për dhunën gjatë periudhës së pandemisë së shkaktuar nga COVID 19, tregoi se 30 prej të anketuarve të komunitetit LGBTI u shprehën se kanë përjetuar dhunë psikologjike dhe janë bulluar, 4 prej tyre janë dhunuar fizikisht; 5 prej tyre janë ngacmuar seksualisht, si dhe 1 prej tyre është braktisur dhe ka përjetuar mosinteresim nga familja.⁷⁹

Megjithë detyrimin e institucioneve për të regjistruar dhe publikuar statistikat për krimet e urrejtjes kundër personave LGBTI, nuk ka ende një sistem të unifikuar që mbledh, përpunon dhe gjeneron raporte për krimet e urrejtjes për shkak të OSIGJ. Kjo qasje nuk është në përputhje me standardet ndërkombëtare. Për rrjedhojë, hendeku mes të dhënave të anketave të viktimave dhe të dhënave zyrtare për krimet e urrejtjes është i madh. Disa takime promovuese u zhvilluan me përfaqësues nga Departamenti SOGI në Këshillin e Evropës për të ofruar mbështetje teknike nëpërmjet aktiviteteve për shkëmbime të praktikave më të mira midis policisë, prokurorëve, gjyqtarëve por dhe përfaqësuesve të institucioneve, për mbledhjen dhe regjistrimin e të dhënave të krimeve të urrejtjes. Këto praktika janë pozitive dhe duhet shpërndarë të gjithë punonjësit që duhet të regjistrojnë statistikat e

⁷¹ KMD është shprehur me 8 vendime, për ankesat/çështjet ex-officio, ku është pretenduar diskriminim (2 vendime diskriminim, në 1 rast ka ndërprerë procedurat hetimore pasi është arritur efektiviteti dhe qëllimi, për të cilin kishte nisur procedura hetimore; 4 vendime mosdiskriminimi; 1 vendim mospranimi). Shih: Raporti vjetor 2021, vep.e cit, fq. 51-52.

⁷² Po aty, fq. 44 dhe 49.

⁷³ Raporti vjetor 2020, Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi, Tiranë, 2021, fq. 45. Shih: <https://ëëë.kmd.al/ëp-content/uploads/2020/05/Raporti-vjetor-2019-KMD.pdf>

⁷⁴ Aleanca LGBTI është organizatë vendase që përfaqëson dhe mbështet me shërbime komunitetin LGBTI.

⁷⁵ Implementimi i Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm në Kontekstin Shqiptar, Perspektivë LGBTI+, botim i ALEANCA LGBTI, Tetor 2020, fq.14. Shih: <https://www.aleancalgbt.org/lajme/194-implementimi-i-objektivave-te-zhvillimit-te-qendrueshem-ne-kontekstin-shqiptar-perspektive-lgbti>.

⁷⁶ Përtej përkufizimeve të gjuhës së urrejtjes, botim i KMD dhe Këshillit të Evropës, vep.e cit, fq 53.

⁷⁷ Diskriminimi dhe dhuna me bazë orientimin seksual dhe identitetin gjinor, Përmbledhje e të dhënave të pyetësorit me anëtarë të komunitetit LGBTI+, botim i ALEANCA LGBTI, Tiranë, 2021. Studimi është kryer online.

⁷⁸ Raport i vlerësimit të nevojave të komunitetit LGBTI, botim i Qendrës STREHA, 2020 fq.40.

⁷⁹ Situata e Komunitetit LGBTI+ gjatë pandemisë Covid -19. ALEANCA LGBTI

krimeve të urrejtjes. Veprimtari informuese dhe ndërgjegjësuere kanë zhvilluar edhe OJF-të që përfaqësojnë personat LGBTI dhe/ose punojnë në fushën e të drejtave të njeriut.⁸⁰

B. Aspekte metodologjike të mbledhjes dhe të regjistrimit të statistikave zyrtare

Të dhënat personale, përfshirë OSIGJ gëzojnë mbrojtje të veçantë nga Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, legjislati në fuqi për mbrojtjen e të dhënave personale dhe ligjet e tjera⁸¹. Autoritetet publike dhe private që mbledhin, përpunojnë, mbajnë dhe publikojnë të dhëna duhet të respektojnë ligjin për mbrojtjen e të dhënave personale. Këto rregulla nuk pengojnë mbledhjen dhe publikimin e të dhënave statistikore me qëllim njohjen e kriminalitetit, të tendencave të tij, për parandalimin e luftimit të stereotipeve dhe për të mbështetur viktimat në denoncimin e tyre.⁸²

Jo të gjitha institucionet kanë miratuar rregulla metodologjike për regjistrimin e statistikave të krimeve të urrejtjes, përfshirë ato kundër personave LGBTI. Rregullat që ekzistojnë nuk janë të standartizuara. Statistikat për krimet e urrejtjes nuk janë të kompjuterizuara. Për shembull, Prokuroria nuk ka një sistem kompjuterik funksional statistikor.⁸³ Gjithashtu, një urdhër tjetër i Prokurorit të Përgjithshëm për mbajtjen dhe raportin e dhënave për çështjet me të mitur, nuk parashikon mbledhjen e të dhënave për veprat penale me të mitur të kryera sipas motiveve.⁸⁴ Udhëzuesi i ministrit të Drejtësisë për hartimin e statistikave të gjykatave nuk përmban ndonjë detyrim për mbledhjen e të dhënave sipas motiveve dhe rrethanave rënduese.⁸⁵ Këshilli i Lartë Gjyqësor (KLGJ) ka miratuar udhëzuesin për mbajtjen e tabelave me të dhënat statistikore në lidhje me produktivitetin dhe efikasitetin e gjykatave, por formatet e miratuara nuk mundësojnë mbledhjen e të dhënave për çështjet e krimeve të urrejtjes.⁸⁶

Nuk ka një sistem të integruar funksional të të dhënave në Shqipëri që të mundësojnë të dhëna të rasteve të menaxhuara në sistemin e drejtësisë në të gjitha fazat.⁸⁷ Është krijuar dhe funksionon sistemi i integruar i të dhënave për çështjet e të miturve,⁸⁸ por ende nuk është publikuar ndonjë raport. Aktualisht, është duke u punuar për integrimin e sistemeve të të dhënave të institucioneve të ndryshme dhe kompjuterizimin e tyre.

Sa më sipër, institucionet shqiptare nuk kanë përmbushur detyrimin e përcaktuar në paragrafin 5 section I.A. të Rekomandimit CM/Rec(2010)5. Bashkëpunimi mes prokurorive dhe OJF-ve që

⁸⁰ Në vijim të raportit jepen të dhëna për kontributin e OJF-ve në lidhje me forcimin e kapaciteteve të institucioneve të ngarkuara me ligj për të parandaluar dhe hetuar krimet e urrejtjes.

⁸¹ Ligji nr.9887, datë 10.3.2008 "Për mbrojtjen e të dhënave personale:" i ndryshuar, nenit 7, shkronja "d" parashikon se përpunimi i të dhënave sensitive bëhet vetëm nëse të dhënat përpunohen për qëllime historike, shkencore ose statistikore, nën masa të përshtatshme mbrojtëse.

Shih: https://www.idp.al/wp-content/uploads/2020/03/Ligj_Nr.9887_dat%C3%AB_10.3.2008_i_ndryshuar.pdf.

⁸² Neni 18 i Udhëzimit të Përgjithshëm nr.17/2020 i Prokurorit të Përgjithshëm.

⁸³ Informacioni i dhënë nga përfaqësuesi i Prokurorisë së Përgjithshme në përgjigje të kërkesës për informacion në kuadër të përgatitjes së raportit.

⁸⁴ Urdhëri i Prokurorit të Përgjithshëm nr. 124, datë 24.09.2020 "Për përcaktimin e formës së regjistrimit dhe mënyrën e mbajtjes dhe raportimit të të dhënave statistikore të çështjeve me të mitur në prokuroritë pranë gjykatave të shkallës së parë me juridiksion të përgjithshëm"

Shih: https://www.pp.gov.al/Legjislati/Akte_Nenligjore/Urdhra_te_Prokurorit_te_Pergjithshem/

⁸⁵ Udhëzuesi nr 4, datë 15.04.2019 "Për plotësimin e të dhënave statistikore". Shih:<https://drejtesia.gov.al/ep-content/uploads/2019/04/Udh%C3%ABzim-p%C3%ABr-plot%C3%ABsimin-e-formateve.pdf>

⁸⁶ Vendimi nr. 47, datë 11.02.2021 i Këshillit të Lartë Gjyqësor Për miratimin e udhëzuesit për mbajtjen dhe plotësimin e tabelave me të dhëna statistikore për efekt të matjes dhe monitorimit të produktivitetit dhe efikasitetit të gjykatave". <http://klgj.al/wp-content/uploads/2021/03/vendim-nr.-47-dat%C3%ab-11.02.2021-p%C3%8br-miratimin-e-%e2%80%9cudh%C3%8bzuesi-%e2%80%9cp%C3%8br-mbajtjen-dhe-plot%C3%8bsimin-e-tabelave-me-t%C3%8bdh-c%C3%8bna-statistikore-p%C3%8br-efekt-t%C3%8b-matjes-dhe-monitorimit-t%C3%8b-produktivitetit-dhe-efi%C3%87enc%C3%8bs-s%C3%8b-gjykatave-%e2%80%9d-%e2%80%9d.pdf>

⁸⁷ Ligji 115/2016 "Për organet e qeverisjes së sistemit të drejtësisë, neni 92 parashikon krijimin e një sistemi të teknologjisë së infomacionit për sistemin e drejtësisë. Ky sistem nuk është ende funksional.

⁸⁸ Ligji nr.37/2017, Kodi i Drejtësisë Penale për të Mitur, neni 136 dhe 137.

përfaqësojnë personat LGBTI ka nevojë të konsolidohet në fusha si: rritja e njohurive dhe kapaciteteve për hetimin e krimeve të urrejtjes për shkak të OSIGJ, për studimin e motiveve të krimeve të urrejtjes, për mbështetjen e viktimave, etj.⁸⁹

⁸⁹ Neni 16 i udhëzimit të Përgjithshëm nr. 17/2020 i Prokurorit të Përgjithshëm parashikon detyrimin për drejtuesit e prokurorisë së juridiksionit të përgjithshëm të bashkëpunojnë me OJF-të.

SEKSIONI III: Raportimi, hetimi dhe dënimi

CM/Rec(2010)5, Seksioni I.A.1

- 1. "Shtetet anëtare duhet të sigurojnë hetime efektive, të shpejta dhe të paanshme për rastet e pretenduara të krimeve dhe incidenteve të tjera, ku orientimi seksual ose identiteti gjinor i viktimës dyshohet në mënyrë të arsyeshme se ka përbërë një motiv për autorin; ato duhet të sigurojnë më tej që vëmendje e veçantë t'i kushtohet hetimit të krimeve dhe incidenteve të tilla kur dyshohet se kryhen nga zyrtarë të zbatimit të ligjit ose nga persona të tjerë që veprojnë në cilësinë zyrtare, dhe që ata që janë përgjegjës për akte të tilla të sillen efektivisht para drejtësisë dhe, kur është e përshtatshme, ndëshkohet për të shmangur mosndëshkimin."*
- 2. "Shtetet anëtare duhet të sigurojnë që gjatë përcaktimit të sanksioneve, një motiv paragjykim lidhur me orientimin seksual ose identitetin gjinor mund të merret parasysh si rrethanë rënduese."*

A. Raportimi

Viktimat LGBTI mund ta raportojnë një vepër penale të motivuar nga OSIGJ në polici, prokurori ose në gjykatë. Kodi i procedurës penale (KPP) përcakton mënyrën e raportimit dhe subjektet që kanë të drejtë ose detyrohen të raportojnë një vepër penale.⁹⁰ Raportimi mund të jetë verbal ose me shkrim ose me prani fizike. Kallëzimi anonim nuk njihet nga KPP, më përjashtim të rastit kur një dokument përbën provë materiale ose është bërë nga i pandehuri (neni 194 i KPr.P). KPP nuk parashikon procedurë të veçantë për raportimin e krimeve të urrejtjes nga personat LGBTI, por kategori të caktuara të viktimave si i mituri viktimës ose viktimat të dhunës seksuale ose të trafuikimit gëzojnë disa të drejta shtesë. Kështu, një person LGBTI që është viktimë e mitur ose viktimë e dhunës seksuale ose trafikimit mund të merret në pyetje duke e regjistruar dëshminë me sistemin audio- video, etj me qëllim që të shmanget kontakti i tij/saj me autorin e krimit. Viktima ka të drejtë të përfitojë ndihmë ligjore falas që në momentin e raportimit; ajo infomohet me shkrim për të drejtat e saj dhe merr asistencë, nëse është e nevojshme.⁹¹

Disa masa janë ndërmarrë për të kapërcyer barrierat e raportimit të incidenteve dhe krimeve të urrejtjes në polici. Një person kontakti për personat LGBTI është caktuar në çdo drejtori policie në vend. Koordinatori i viktimave është pjesë e strukturës së çdo prokurorie të shkallës së parë të juridiksionit të përgjithshëm dhe asiston viktimat, përfshirë viktimat LGBT si dhe dëshmitarët në rastet e raportimit dhe gjatë procedimeve penale. Disa OJF që përfaqësojnë komunitetin LGBTI⁹² ose organizata të të drejtave të njeriutasistojnë viktimat kur raportojnë një krim ose incident, ofrojnë këshillim ligjor dhe mbështetje për viktimën, përfshirë viktimat e dhunës seksuale.⁹³

Gjithashtu, organet e barazisë kontribuojnë në inkurajimin e raporteve të incidenteve me motive urrejtje dhe krimeve të urrejtjes ndaj personave LGBTI. Një aplikacion "KMD App" u lancua nga Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi (2021) që shërben për raportimin e rasteve të gjuhës së urrejtjes dhe krimeve të urrejtjes dhe informimin e publikut për antidiskriminimin në Shqipëri. Përdorimi i sistemit online mobile nga viktimat LGBTI është opsional. Platforma Kombëtare "Raporto:

⁹¹ Sipas një studimi të kryer nga ALEANCA LGBTI+, 45.1% e të intervistuarve pohojnë se nuk janë në dijeni të ekzistencës së ligjeve që mbrojnë të drejtat e tyre. Personat që raportojnë se njohin ekzistencën e akteve, vihet re se të anketuarit nuk njohin dhe nuk kanë lexuar përmbajtjen e akteve kryesore ligjore që mbrojnë të drejtat e tyre në masën 69.8%. Shih: Diskriminimi dhe dhuna me bazë orientimin seksual dhe identitetin gjinor, Përmbledhje e të dhënave të pyetësorit me anëtarë të komunitetit LGBTI+, vep.e cit.

⁹² Qendra STREHA. Për më shumë shih: <https://strehacenter.org/get-support/>.

⁹³ Për shembull, Komiteti Shqiptar i Helsinkit (KSHH) ofron shërbime ligjore, mbështetje për viktimat, ndihmë ligjore falas, ndjekje të rasteve të raportuara në polici ose në organet e drejtësisë, opinione dhe mendime juridike. TLAS ofron ndihmë ligjore dhe shërbime për personat interseks, ndihmë juridike parësore, dytësore, hartimi të protokolleve të trajtimit të personave interseks etj. TLAS po lobon për të drejtat e personave interseks dhe mbrojtjen e tyre nga të gjitha format e dhunës. Ambasada Pink ofron këshillimin dhe asistencë për fëmijët, përfshirë personat LGBTI viktimat të krimeve të urrejtjes. Për më shumë shih: <https://ahc.org.al/>, <https://www.tlas.org.al/sq/projekte>, <https://www.pinkembassy.al>.

gjuhën dhe krimet e urrejtjes e lançuar nga Platforma Kombëtare për Internet të Sigurt⁹⁴ dhe Ambasada Pinike në Maj 2022⁹⁵ mundëson raportimin e gjuhës së urrejtjes, identifikimin dhe heqjen e materialeve nga të gjitha platformat dhe rrjete sociale. Platforma nuk mundëson raportimin anonim. Shërbimi ALO 116-111⁹⁶ është Linjë Kombëtare e Këshillit për Fëmijët që funksionin si një shërbim unik për këshillimin falas të fëmijëve dhe si referim të fëmijëve për të gjitha gjitha rastet e dhunës ose keqtrajtimit ndaj fëmijëve qoftë në formën e dhunës fizike, emocionale ose seksuale, përfshirë fëmijët që i përkasin komunitetit LGBTI.

Legjislacioni shqiptar parashikon mjete të brendshme që mund të përdoren nga organet e barazisë në mbrojtje të të drejtave të viktimave të diskriminimit, përfshirë viktimat LGBTI. Për shembull, Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi ka të drejtë të paraqes padi për çështje që lidhen me interesa kolektive. Komisioneri dhe Avokati i Popullit kanë të drejtë të paraqesin mendim me shkrim (mendim miqësor) kur i kërkohet nga gjykata në çështje që pretendohet se për diskriminim ose shkelje të të drejtave të njeriut. të dy institucionet e pavaruara kanë kompetencë të vënë në lëvizje Gjykatën Kushtetuese kur gjatë veprimtarisë së tyre konstatojnë se ligji ose akti normativ cenon të drejtat dhe liritë themelore të individëve.

Megjithë zhvillimet pozitive në fushën e legjislacionit dhe të mekanizmave të krijuar, një pjesë e konsiderueshme e personave LGBTI ka mungesë informacioni për ligjet që i mbrojnë nga diskriminimi, dhuna dhe mekanizmat ekzistues.⁹⁷ Sikurse është theksuar më lart, iveli i raportimit të rasteve të dhunës ose formave të tjera të urrejtjes për shkak të OSIGJ në polici është i ulët.⁹⁸ Një pjesë e viktimave që kanë raportuar krimin janë përballuar me qëndrime armiqësore dhe mjedis të pakëndshëm në institucionet ose viktimat nuk u paisen me kopje të procesvebalit. Një denoncuese e komunitetit transgjitor u detyrua nga punonjësja e Policisë të tërhiqte denoncimin e kryer. Vetëm një pjesë e vogël e rasteve të raportuara është zgjidhur.⁹⁹ Analiza e vendimeve gjyqësore (2013- 2020) për barazinë dhe mosdiskriminimin, e kryer nga KMD,¹⁰⁰ tregoi se ka pak vendime gjyqësore që lidhen me OSIGJ. Për rrjedhojë, impakti i të organeve të barazisë në trajtimin e viktimave të krimeve të urrejtjes është vështirë të vlerësohet.

Mungesa e informacionit ndikon në raportimin e krimeve të urrejtjes dhe mundësia e përfitimit të shërbimeve. Mungesa e një mjedisi miqësor për viktimën që raporton ose për dëshmitarin cënon besimin e viktimave dhe frenon raportimin e incidenteve dhe të krimeve të urrejtjes. Nga ana tjetër, mosdenoncimi i rastit ose tërheqja e viktimës nga ndjekja e mëtejshme e tij nuk mundëson njohjen reale të krimeve të urrejtjes kundër personave LGBTI; viktimat nuk përfitojnë nga garancitë ligjore dhe krimet e urrejtjes e autorët e tyre nuk marrin dënimin e duhur.

⁹⁴ Platforma gëzon statusin e partnerit me Facebook, Instagram, Tik-Tok, Snapchat, WhatsUp, Youtube etj.

⁹⁵ Për më shumë shih: <https://www.pinkembassy.al/shqiperi-nga-sot-nje-platforme-kombetare-per-te-raportuar-gjuhen-dhe-krimet-e-urrejtjes>.

⁹⁶ Për më shumë shih: <https://alo116.al/>.

⁹⁷ 45.1% e personave që janë përgjigjur pohojnë se janë të painformuar mbi ekzistencën e ligjeve dhe mekanizmat e mbrojtjes së të drejtave të LGBTI. Diskriminimi dhe dhuna me bazë orientimin seksual dhe identitetin gjinor, vep.e cit.

⁹⁸ Sipas një studimi kryer nga ALEANCA LGBTI+ në vitin 2020, 2, 98% e personave LGBTI të anketuar kanë përjetuar incidente të diskriminimit dhe të krimit të urrejtjes dhe 5.8% e tyre kanë denoncuar rastin në polici dhe 3.1% e kanë referuar pranë KMD-së.

⁹⁹ Sipas raportit të Qendrës STREHA, nga 421 raste të dhunës dhe diskriminimit të raportuar te Qendra STREHA, gjatë vitit 2018, vetëm 3 raste janë referuar në Polici dhe ato nuk ka patur ndjekjen e duhur nga Policia. Gjatë vitit 2019, 34 raste nga 304 raste dhune dhe diskriminimi të raportuar pranë Aleancës LGBT janë referuar në organet kompetente (5 kanë raportuar dhunën te drejtuesi i institucionit ku ndodhi akti, 15 raste në Polici, 10 raste te KMD dhe 4 raste te AP. Nisur nga të dhënat e mëpasshme, vetëm 4 nga rastet e raportuara në strukturat të stëtorore (12%) kanë marrë zgjidhje. Shih: Implementimi i Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm në Kontekstin Shqiptar, Perspektivë LGBTI+, vep.e cit., fq.26.

¹⁰⁰ Parimi i barazisë dhe mosdiskriminimit, Analiza e praktikës gjyqësore 2013- 2020, botim i Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, fq.16-17. Analiza gjendet në adresën: <https://www.kmd.al/ep-content/uploads/2022/01/Analize-e-Praktikes-Gjyqsore-per-Barazine-dhe-Mosdiskriminimin-2013-2020.pdf>.

B. Hetimi i krimeve të urrejtjes

Ligji parashikon trajtim të barabartë, respektim të dinjitetit të çdo viktime dhe mbajtjen parasysh të nevojave individuale të saj. Rregulla specifike për hetimin e krimeve të urrejtjes parashikohen në disa udhërrëfyes të miratuar si: udhërrëfyesi për organet e policisë, prokurorisë dhe gjykatës në lidhje me hetimin e krimeve të urrejtjes;¹⁰¹ manuali “Hetimi i krimeve të urrejtjes kundër personave LGBTI”¹⁰², udhëzuesi mbi “Policimin e krimeve të urrejtjes kundër personave LGBTI”;¹⁰³ Udhëzimi i Prokurorit të Përgjithshëm për hetimin ndjekjen penale efektive të veprave penale të dhunës në familje, të dhunës ndaj gruas dhe dhunës me bazë urrejtjeje¹⁰⁴. Zbatimi i manualeve dhe udhëzimeve është i detyrueshëm. Manualët dhe udhëzimi i Prokurorit të Përgjithshëm japin provat që duhen të mblidhen në rastet se motive të urrejtjes ndaj personit LGBTI nuk është i dukshëm. Për shembull, rrethanat që lidhen me viktimën, autorin, kohën dhe vendin e kryerjes së veprës penale, perceptimi i viktimës për veprimet e autorit, brutaliteti i sulmit, mungesa e motiveve të tjera, sjellja e autorit etj. janë indicie ose faktet që duhen mblodhur për të provuar se vepra penale është kryer për shkak OSIGJ.¹⁰⁵

Viktima e krimeve të urrejtjes, përfshirë personat LGBTI mund të ankohen për sjelljen e punonjësit të policisë ose kur të drejtat e tyre çënohen tek Agjencia e Mbikëqyrjes Policore.¹⁰⁶ Ankesa anonime pranohet dhe verifikohet nga Agjencia, në varësi të përmbajtjes së informacionit të dhënë nga ankuesi.¹⁰⁷ Çdo person, përfshirë, viktimën LGBTI ka të drejtë të ankohet për sjelljen e gjyqtarit ose prokurorit, tek Inspektori i Lartë i Drejtësisë.¹⁰⁸ Hetimi administrativ për një shkelje mund të nisë *ex-officio* nga Inspektori bazuar në të dhëna publike ose të siguruar nga një inspektim tematik.

Bashkëpunimi i organit të prokurorisë me organizatat e shoqërisë civile është rregulluar në udhëzimin e PP-së¹⁰⁹ i cili ngarkon drejtuesin e prokurorisë të nxisin bashkëpunimin për trajnimet, në hartimin e protokolleve dhe strategjive si dhe trajtimin e rasteve të dhunës me bazë urrejtjen. Udhëzimi ngarkon me detyrimin për të respektuar të drejtat e viktimës dhe për të bashkëpunuar me agjensitë e tjera që të ofrojnë shërbimet e nevojshme viktimave të dhunës me bazë urrejtjen.

Anketat me viktimat tregojnë se pavarësisht kuadrit ligjor, hetimi i shpejt, profesional dhe demaskimi i motiveve të urrejtjes nuk është mundësuar gjithnjë dhe viktimat nuk janë të kënaqura me mënyrën e trajtimit të ankesës/denoncimit të tyre. Besimi i viktimave të drejtësia ka nevojë të rritet. Bashkëpunimi i organeve të sistemit të drejtësisë me OJF-ve, përfshirë ato që përfaqësojnë personat LGBTI ka nevojë të forcohet dhe të konkretizohet në nisma që kontribuojnë në raportimin, hetimin e efektiv të krimeve të urrejtjes ndaj personave LGBTI. Kontributi i OJF-ve dhe partnerëve ndërkombëtarë në rritjen e kapaciteteve hetimore dhe një drejtësie me qendër viktimën është i nevojshëm.

¹⁰¹ Understanding Hate Crimes: A Handbook for Albania, botim i OSCE/ODIHR 2012. Shih: <https://www.osce.org/odihr/104164>.

¹⁰² Hetimi i krimeve të urrejtjes kundër personave LGBTI: Manual Trajnimi për një forcë policore profesioniste, botim i KiE, Tiranë. Shih: <https://rm.coe.int/manual-trajnimi-krimet-e-urrejtjes-forca-policore/1680a20633>.

¹⁰³ <https://www.coe.int/sq/web/tirana/-/neë-guide-and-support-to-policing-hate-crimes-against-lgbti-community-in-albania>

¹⁰⁴ Udhëzimi nr. 17, datë 17.12 2020 i Prokurorit të Përgjithshëm.

¹⁰⁵ Po aty, neni 9.

¹⁰⁶ Ligji nr.128/2021 për Agjencinë e Mbikëqyrjes Policore.

¹⁰⁷ Ligji 128/2021, neni 24, paragrafi 9.

¹⁰⁸ Ligji 115/2016 për organet e qeverisjes së sistemit të Drejtësisë, neni 194.

¹⁰⁹ Neni 16 i udhëzimit nr.17/2020 të Prokurorit të Përgjithshëm.

Rast nga praktika

Shtetasi E.M., u ankua se më dt. 16.06.2021 është dhunuar për shkak të statusit transgjender nga një grup të rinjsh. Ai pretendoi se nga portofoli i ish-in vjedhur të holla dhe disa sende personale. EM raportoi ngjarjen në komisariatit e policisë nr.2, Tiranë. Ankuesi evidentoi se nuk ishte njohur me asnjë njoftim dhe të drejtat e njohur nga ligji (neni 58/a i KPP) dhe kërkoi asistencën ligjore të KShH-së për t'u informuar dhe përfaqësuar ligjërisht pranë këtyre autoriteteve.

Më datë 22.09.2021, KShH e paisur me prokurë nga viktimja ju drejtua Prokurorisë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë Tiranë, duke kërkuar informacion mbi fazën në të cilën ndodhej procedimi penal. Në përgjigjen e dhënë, Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë Tiranë, informoi KSHH-se pas kryerjes së veprimeve hetimore ishte vendosur pezullimi i procedimit penal në muajin Nëntor 2021. Ankuesi nuk e ankoi vendimin e marrë.

Rasti është trajtuar nga Komiteti Shqiptar i Helsinkit (KSHH) organizatë e të drejtave të njeriut në Shqipëri.

3. Politikat e procedimet dhe dënimit

Pjesa më e madhe e veprave penale me motive urretje ndiqen kryesisht, ndërsa për disa të tjera (plagosje e lehtë, disa vepra penale të marrëdhënieve seksuale)¹¹⁰, ndjekja penale mund të fillojë vetëm me kërkesë të viktimës. Për viktimat LGBTI kjo mund të krijojë barrë shtesë dhe mund të ndikojë në mosraportimin e tyre. Raportimi bëhet me shkrim ose në formë verbale.

Një bariere tjetër për viktimat është sjellja e provave në hetim. Megjithëse, hetimi *prima facie* i motiveve paragjyquese është detyrim për prokurorin, nuk ka të dhëna për hetime të motivit të OSIGJ. Në ato pak raste të raportuara nga personat LGBTI, hetimi ka rezultuar jo efektiv¹¹¹. Mungesa e demaskimit të motiveve të urretjes për shkak të OSIGJ vë në pah nevojën e trajnimeve për teknikat e hetimit, mbledhjen e provave dhe të provuarit e motiveve paragjyquese.

Përsa i përket dënimit të krimeve të urretjes, standardet ndërkombëtare kërkojnë që politikat e dënimit duhet të mbajë parasysh motivet e urretjes si rrethanë rënduese. Pothuasje për gjitha krimet e urretjes, Kodi Penal parashikon dënim me burgim. Sipas ligjit, masa e dënimit rritet bazuar në rrezikshmërinë e veprës penale, të autorit, shkallën e fajit si rrethanat lehtësuese dhe rënduese.¹¹² Disa nene të Kodit Penal parashikojnë rritjen shtesë të dënimit mbi dënimin kryesor, për disa vepra penale ku viktimja (përfshirë viktimja LGBTI) është fëmijë, grua, person që nuk ka mundësi të mbrohen, ose për shkak të mënyrës së kryerjes së veprës penale.¹¹³ Për vepra penale të urretjes, udhëzimi i Prokurorit të Përgjithshëm përcakton që prokurorët duhet të kërkojnë rëndimin e dënimit.¹¹⁴ Sipas Kodit penal nuk lejohet që për veprat penale të urretjes të zbatohet rrethana lehtësuese “vepra është kryer e shtyrë nga motive me vlera pozitive morale e shoqërore”.¹¹⁵ Gjithashtu, gjykata mund të ndalojë zbatimin e lirit me kusht gjatë një periudhe të caktuar të kohëzgjatjes së dënimit.¹¹⁶

¹¹⁰ Ndjekja penale fillon me kërkesë të viktimës për veprat penale të parashikuara në nenet 59 dhe 284 të KPP.

¹¹¹ Shih: Implementimi i Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm në Kontekstin Shqiptar, Perspektivë LGBTI+, vep e.cit., fq.26.

¹¹² Neni 47, paragrafi 2 i Kodit Penal.

¹¹³ Në raste të tilla dënimi shtohet me ¼ e dënimit të dhënë.

¹¹⁴ Udhëzimi nr. 17/2020, neni 12, paragrafi 3.

¹¹⁵ Neni 48, paragrafi 2 i Kodit Penal.

¹¹⁶ Sipas nenit 65/a të Kodit Penal gjykata mund të vendosë edhe caktimin e një periudhe sigurie, që shtrihet për afatin kohor nga tre të katërtat e dënimit të dhënë nga gjykata deri në kohëzgjatjen e plotë të dënimit penal gjatë së cilës nuk lejohet lirim me kusht kur vërtetohet një nga rrethanat e parashikuara nga ligji. Ndër to përmenden rrethana kur për veprën penale, masa e dënimit është mbi pesë vjet; kur vepra është kryer duke përfutur nga marrëdhëniet familjare ose të bashkëjetesës ose nga motive që kanë të bëjnë me gjininë, racën, fenë, kombësinë, gjuhën, bindjet politike, fetare ose sociale.

Megjithëse ligji në përgjithësi është i mirë, hetimi dhe dënimi i krimeve të urrejtjes nuk është efektiv. Ndonëse ligji përcakton se respektimi i të drejtave të viktimave dhe mosdiskriminimi janë elementë të vlerësimit periodik të magistratëve,¹¹⁷ nuk ka të dhëna nëse ka vlerësime të çështjeve të krimeve të urrejtjes. Sa më sipër, autoritetet nuk kanë përmbushur plotësisht detyrimet e përcaktuara në paragrafin 1 të seksionin I.A të rekomandimit CM/Rec (2010) për hetime efektive dhe që asnjë autor të mos mbetet i padënuar.

¹¹⁷ Shih ligji nr. 96/2016 për statusin e prokurorëve dhe gjyqtarëve në Republikën e Shqipërisë, neni 75 &4.

SEKSIONI IV - TË DREJTAT E VIKTIMËS

CM/Rec(2010)5, Seksioni I.A.3

"[...] ç për këtë qëllim, shtetet anëtare duhet të ndërmarrin të gjitha hapat e nevojshëm për [...] ç ofrimin e ndihmës dhe mbështetjes së duhur për viktimat dhe dëshmitarët."

A. Dispozitat ligjore dhe politikat në lidhje me të drejtat e viktimave

Kodi i Procedurës Penale (KPP) sanksionon parimin e barazisë para ligjit dhe mbrojtjen, respektimin e lirive personale dhe të drejtave të viktimave LGBTI.¹¹⁸ Ligji ka parashikime specifike për viktimat LGBTI. Ato gëzojnë të gjitha të drejtat që gëzon një viktimë dhe disa të drejta shtesë që gëzojnë viktimat e diskriminimit, kur janë fëmijë, viktimat të dhunës seksuale ose të trafikimit. Rregulla specifike parashikohen për mbrojtjen e dëshmitarëve.

Viktima, përfshirë viktimat për motive OSIGJ që është deklaruar e diskriminuar me vendim të organit kompetent, përfiton ndihmë juridike falas, pavarësisht të ardhurave dhe pasurisë së tij, në çështjet penale, civile administrative dhe familjare; përjashtim nga pagimi i tarifave gjyqësore dhe shpenzimeve gjyqësore; përjashtim nga detyrimi për të parapaguar tarifën e vënies në ekzekutim të urdhrorit të ekzekutimit.¹¹⁹ Viktimat, përfshirë viktimat për shkak të OSIGJ që janë viktimave të abuzuara seksualisht ose viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore ose të mitura gëzojnë të drejta shtesë (për shembull, vendi i pyetjes së viktimës, regjistrimi audio dhe video i pyetjes, mungesa e kontaktit me autoritet, seanca gjyqësore të mbyllura për publikun). Sikurse është theksuar në lart, viktimat asistohen dhe ndihmohen nga koordinatorët e viktimave gjatë fazës së procedimit penal.

Ndihma juridike ofrohet nga qendra e ngritur pranë Ministrisë së Drejtësisë dhe qendrat e ndihmës juridike që funksionojnë në disa bashki; nga OJF-të dhe qendrat ligjore pranë Institucioneve të Arsimit të Lartë që kanë nënshkruar marrëveshje me Ministrinë e Drejtësisë.¹²⁰ Shërbimi online për ndihmën juridike "Juristi online" dhe telefoni me numrin e jeshil pa pagesë 08001010¹²¹ ofrojnë këshillim për çdo person, përfshirë personat LGBTI. Këshillim ligjor falas për personat LGBTI afrohen edhe nga Ambasada PINK mes linjës kombëtare të Këshillimit për adoleshentët LGBTI (linja 116111). Ndihma juridike gjatë hetimeve dhe në gjykatë ofrohet nga avokatë të licencuar. Viktimat, përfshirë viktimat LGBTI kanë në dispozicion një manual të ndihmës juridike të botuar online që përmban informacion për ndihmën juridike dhe procedurat e përfitimit të saj¹²² dhe botime të përgatitura nga OJF të ndryshme.

Krahas ndihmës juridike, ligji parashikon të drejtën e viktimës për shërbime dhe asistencë gjatë procesit penal. Disa strehëza janë krijuar për viktimat e dhunës në familje, viktimat e trafikimit dhe viktimat e mundshme të trafikimit si: Strehëza për Viktimat e Dhunës në Familje, Qendra për Viktimat e Dhunës Seksuale (LILIUM) dhe qendra të tjera që menaxhohen nga shteti dhe /ose OJF-të.¹²³ Një qendër e posaçme për viktimat LGBTI (STREHA) menaxhohet nga një OJF që përfaqëson komunitetin LGBTI. Qendra STREHA është e vetmja qendër jopublike ku janë strehuar persona stransgjendër. Standardet minimale u miratuan për shërbimet e kujdesit shoqëror për personat LGBT+ në qendrat rezidenciale publike dhe jopublike.¹²⁴ Modeli Barnahus për trajtimin e viktimave të dhunës seksuale

¹¹⁸ Ligji 35/2017, datë 30.3.2017 ka përafuar legjislacionin shqiptar me Direktivën 2012/29/EU.

¹¹⁹ Ligji nr. 111/2017 "Për ndihmën juridike të garantuar nga shteti", neni 11, shkronja "h" dhe neni 58, shkronjar "ç", "g" dhe "gj".

¹²⁰ Shih: <https://www.drejtesia.gov.al/ndihma-juridike-e-garantuar-nga-shteti/>

¹²¹ Shih: <https://ndihmajuridike.gov.al/index.php/online/>

¹²² Shih: <https://drejtesia.gov.al/wp-content/uploads/2020/08/Manual-Ndihma-Juridike-NEË.pdf>

¹²³ Në Shqipëri ekzistojnë 22 lloje shërbimeve mbështetëse të specializuara. 7 Strehëza emergjente u shtuan gjatë periudhës 2016-2020: 1 Linjë Kombëtare Këshillimi (116 117) dhe 1 Qendër për trajtimin e krizave të sulmeve seksuale ("Lilium"). Për më shumë shih: Zbatimi i Strategjisë Kombëtare për Barazinë Gjinore dhe Planit të saj të Veprimit 2016-2020, Raport vlerësimi, botim i MSHMS, Dhjetor 2020, fq. 26. Të dhënat janë deri në vitin 2020.

¹²⁴ Miratuar me udhëzim nr. 252, datë 18.05.2021 të Ministres së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale.

ka filluar të zbatohet nga një OJF- vendase.¹²⁵ Është krijuar mekanizmi i bashkërendimit të punës së institucioneve për referimin e dhunës dhe asistencës së rehabilitimit të viktimës, përfshirë viktimat LGBTI. Gjithashtu, janë miratuar protokollet e menaxhimit të rasteve të dhunës¹²⁶ dhe të dhunës seksuale.¹²⁷

Sipas ligjit gjykimi është publik, por gjykata mund të vendosë gjykimin me dyer të mbyllura¹²⁸. Kjo është një mundësi që mund të zbatohet në rastet e viktimave LGBTI. Ligji parashikon gjykimin e shkurtuar¹²⁹ kur kërkohet nga i pandehuri dhe ai pranon fajësinë. Kur gjykata e pranon kërkesën, dënimi ulet me 1/3. Ligji parashikon që viktima ka të drejtë të ankimojë vendimin. Zbatimi i kësaj procedure në rastet e krimeve të urrejtjes, përfshirë ato kundër personave LGBTI ka nevojë të vlerësohet me kujdes nga gjykata. Pranimi i gjykimit të shkurtuar nuk mundëson shqyrtimin e padisë civile në procesin penal. Kjo krijon një barierë shtesë për viktimat LGBTI.

Gjykimi me marrëveshje është formë gjykimi e re në procedimet penale¹³⁰. Në rastin e dhunës me bazë urrejtje, udhëzimi i Prokurorit të Përgjithshëm përcakton detyrimin e prokurorit për të vlerësuar me kujdes rrethanat, përparësitë dhe disavantazhet e këtij gjykimi dhe udhëzon prokurorët që të bëjnë pjesë të pranimit të fajësisë faktin që vepra është kryer e shtyrë nga motive diskriminuese. Viktima ka të drejtë të ngrejë padi civile në procesin penal dhe në rastin e gjykimit me marrëveshje dëmshpërblimi është pjesë e marrëveshjes. Në rastet e gjykimit me marrëveshje, pranimit të motivit paragjykes nga ana e autorit duhet të provohet.¹³¹

Të dhënat personale të viktimave të krimeve të urrejtjes, përfshirë edhe për ato për shkak të OSIGJ mbrohen me ligj; ndalohet publikimi i tyre, i fotografive, deklaratimet publike lidhur me identitetin e viktimës. Viktima dhe/ose përfaqësuesi ligjor, prokurori kanë të drejtë të kërkojë zhvillimin e gjykimit me dyer të mbyllura ose që pyetja e viktimës të bëhet me teknika të posaçme nëse të dhënat duhet të përdoren në procesin gjyqësor dhe publikimi i tyre mund të çënojë interesat e viktimës.¹³² Një nga problemet që haset në praktikë është publikimi i të dhënave të viktimave, ripostimi i tyre nga portalet online, mediat audiovizive dhe rrjetet sociale. Autoriteti i Medias Audiovizive (AMA) po rishikon Kodin e Transmetimit për median audiovizive dhe në projektin e përgatitur ka adresuar mbrojtjen e viktimave, përfshirë LGBTI dhe parandalimin dhe luftimin e gjuhës së urrejtjes,¹³³ por mediat online mbeten ende e parregulluar ose të pa vërtetë.

Raportet vjetore të Drejtorisë së Ndhmës Juridike Falas nuk përmbajnë të dhëna për kërkesat dhe numrin e personave që kanë kërkuar dhe përfituar ndihmë juridike falas për çështje që lidhen me

¹²⁵ Shih: Qendra Kombëtare për Mbrojtjen e Fëmijëve dhe të Rinjve nga Dhuna Seksuale

¹²⁶ Vendimi nr. 327, datë 2.06.2021 i Këshillit të Ministrave "Për mekanizmin e bashkërendimit të punës ndërmjet autoriteteve përgjegjëse për referimin e rasteve të dhunës në marrëdhëniet familjare, si dhe procedimin e tij për mbështetjen e rehabilitimin e viktimave të dhunës". <https://shendetesia.gov.al/ep-content/uploads/2021/07/VKM-Nr.-327-dat%C3%AB-2.06-00000002.pdf>

¹²⁷ Protokollin e Menaxhimit të Rasteve të dhunës seksuale tek të rriturat/rriturit, në nivel vendor përmes qasjes shumë-sektoriale të koordinuar, 2021, <https://shendetesia.gov.al/ep-content/uploads/2021/09/Protokoll-i-menaxhimit-te-rasteve-te-dhunes-seksuale-version-final.docx>

¹²⁸ Neni 340 i Kodit të Procedurës Penale.

¹²⁹ Neni 403-406 i Kodit të Procedurës Penale. Gjykimi i shkurtuar nuk zbatohet për veprat penale për të cilat ligji parashikon dënim me burgim të përjetshëm.

¹³⁰ Gjykimi me marrëveshje parashikohet nga KPP për vepra penale për të cilat ligji parashikon një dënim në maksimum jo më shumë se 7 vjet burgim. Ajo mund të propozohet nga prokurori, i pandehuri, ose përfaqësuesi i tij i posaçëm mbi kushtet për pranimin e fajësisë dhe për caktimin e dënimit. Kjo kërkesë behet para se të fillojë shqyrtimi gjyqësor. Marrëveshja bëhet me shkrim dhe i pandehuri pohon fajësinë. Marrëveshja ndër të tjera përmabn llojin dhe masën e dënimit për të cilat palët bien dakord, në rast se viktima është legjitimuar si paditës civil, pëlqimin e saj me shkrim për masën e shpërblimit të dëmit nga i pandehuri. Pas nënshkrimit të marrëveshjes, prokurori njofton viktimën ose trashëgimtarët e saj. Marrëveshja me kusht për pranimin e pjesshëm të akuzave është e papranueshme. Shtuar me ligjin nr.35/2017.

¹³¹ Neni 10 dhe 14 i udhëzimit nr.17/2020 i Prokurorit të Përgjithshëm.

¹³² Neni 17 i udhëzimit nr.5/ 2018 të Prokurorit të Përgjithshëm.

¹³³ <http://ama.gov.al/rishikimin-i-kodit-te-transmetimit-si-nevoje-e-zhvillimit-te-tregut-audioviziv/>.

krimet e urrejtjes Nuk ka të dhëna nëse punonjësit e ndihmës juridike dhe avokatët janë trajnuar lidhur me të drejtat e komunitetit LGBTI.¹³⁴ Gjithashtu, viktimat, përfshirë viktimat LGBTI kanë të drejtë të përfitojnë shërbime dhe asistencën e nevojshme. Nuk ka të dhëna nëse viktimat e kanë përfituar atë në ato pak raste të trajtuara nga gjykata.

B. Çështje të zbatimit

Plani Kombëtar i Veprimit për Personat LGBTI (2021- 2027) parashikon përmirësime legislative në ligjin penal dhe ligje të tjera, trajnime të profesionistëve për krimet urrejtjes dhe krijimin e besimit te viktimat për të raportuar, monitorime të zbatimit të të drejtave të viktimave LGBTI, akses në drejtësi dhe trajtim të barabartë si dhe për forcimin e shërbimeve¹³⁵.

Një doracak i përgatitur për profesionistët për promovimin e të drejtave të personave LGBTI+ në komunitetet e tyre¹³⁶ vjen në ndihmë të punonjësve të organeve të qeverisjes vendore që kanë detyrimin të ofrojnë shërbime për viktimat e krimeve të urrejtjes. Por, studimet e kryera nga OJF-të vënë në dukje problematika në lidhje me aksesin në drejtësi si mosinformimi i viktimës në lidhje me ecurinë e procedimit penal dhe të drejtat e saj për një proces të rregullt ligjor.¹³⁷

Ndonëse ligji parashikon të drejtën për shërbimeve mjekësore, psikologjike dhe juridike falas, mbrojtje për viktimat e mitur LGBTI dhe viktimë e trafikimit, në praktikë jo të gjitha viktimat mund të përfitojnë shërbimet për shkak të mungesës së tyre në territor, mungesës së personelit të nevojshëm ose mungesës së informacionit për të drejtat dhe shërbimet që viktimat LGBTI mund të përfitojë.¹³⁸ Studimet kanë vënë në pah se në nivelin e qeverisjes vendore nuk ka punonjës të dedikuar pr personat LGBTI, por nëpunësi gjinor në bashki është i ngarkuar me të gjitha kategoritë e personave në nevojë, përfshirë personat LGBTI. Shërbimet e nevojshme nuk janë të shtrira në të gjithë territorin, ka mangësi të financimit dhe mungesë të burimeve njerëzore të specializuara; mbingarkesë e strukturave për shkak të mbajtjes së shumë përgjegjësive, mbivendosje e kompetencave, punonjësit kanë nevojë për të njohur dhe zbatuar standardet e trajtimit të viktimave; shërbimet janë të varuara nga mbështetja e donatorëve.¹³⁹ Disa kategori si personat transgjinorë, personat interseks dhe nevojat e tyre njihen më pak. Ndonëse ata janë më të rrezikuar për të qenë viktimat të krimeve të urrejtjes, njohuritë për nevojat dhe shërbimet për ta nuk janë të mjaftueshme.¹⁴⁰

Sa më sipër, legjislacioni shqiptar parashikon garancitë për viktimat, përfshirë viktimat LGBTI. Disa shërbime janë krijuar për mbështjen dhe asistimin e viktimave LGBTI, të përqëndruara kryesisht në Tiranë. Ndonëse mundësitë për krijimin e shërbimeve për viktimat LGBTI në qytete të tjera të Shqipërisë ekzistojnë mes Fondit Social, shërbimet ende mungojnë në terriore të caktuara.

¹³⁴Shih: Raportet vjetore të ndihmës juridike të garantuar nga shteti në adresën: <https://ndihmajuridike.gov.al/index.php/publikime/>.

¹³⁵ Plani Kombëtar i Veprimit për personat LGBTI (2021-2027), vep. e cit., fq.25-27.

¹³⁶ Shih: <https://strehacenter.files.wordpress.com/2022/07/toolkit-streha.1.pdf>.

¹³⁷ 50.5% e të intervistuarve deklarojnë se nuk kanë informacion të mëtjshëm pas denoncimit fillestar të çështjes. 7.1% deklarojnë se çështja ende nuk është zgjidhur pavarësisht denoncimit. Vetëm 13 individë ose 4.4% thonë se rasti është zgjidhur, ndërsa 1.4% e numrit total tregojnë se çështja është në proces dhe pritet zgjidhje. Studim I kryer nga Aleanca LGBTI në vitin 2020. Shih: <https://www.aleancalgbt.org/lajme/76-diskriminimi-dhe-dhuna-me-baze-orientimin-seksual-dhe-identitetin-gjinor>.

¹³⁸ OMSA një nga organizatat që përfaqëson komunitetin LGBTI ka nënshkruar marrëveshje me Bashkinë e Tiranës për të promovuar barazinë dhe mbrojtjen nga diskriminimi. Vetëm dy anëtarë të komunitetit LGBTI kanë kërkuar nga bashkia shërbimi strehimi dhe asistencë me ushqim dhe shërbime sociale dhe punësim. Informacioni është dhënë nga OMSA të marrë në kuadër të përgatitjes së këtij raporti.

¹³⁹ Studim i vlerësimit të nevojave të komunitetit LGBT në Shqipëri, vep. e cit. dhe Raporti i monitorimit të strategjisë kombëtare për barazinë gjinore (2016-2020), vep.e.cit.

¹⁴⁰ Disa veprimtari janë zhvilluar për të njohur dhe mbrojtur personat transgjinorë dhe interseks. Për më shumë shih: ekspozita “Të jesh transgjinor në Shqipëri”, organizuar nga Ambasada PINK në Shqipëri, 2021, botimi “Si t’i mbështesni fëmijët tuaj interseks” dhe Protokoll Mjekësor për Vlerësimin e Fëmijëve Interseks, botime TLAS. Për më shumë shih: <https://www.tlas.org.al>

SEKSIONI V - MBROJTJA KUNDËR KRIMEVE TË URREJTJES NË VENDET E PARABURGIMIT DHE BURGJE

CM/Rec(2010)5, Seksioni I.A. 4

“Shtetet anëtare duhet të marrin masat e duhura për të garantuar sigurinë dhe dinjitetin e të gjithë personave në burg ose në mënyra të tjera të privuar nga liria, duke përfshirë personat lezbike, homoseksualë, biseksualë dhe transgjitorë, dhe në veçanti të marrin masa mbrojtëse kundër sulmit fizik, përdhunimit. dhe forma të tjera të abuzimit seksual, qoftë të kryera nga të burgosur të tjerë ose nga personeli; duhet të merren masa për të mbrojtur dhe respektuar në mënyrë adekuate identitetin gjinor të personave transgjitorë.”

A. Masat e marrë për siguri dhe trajtim me dinjitet te personit të privuar nga liria

Sipas ligjit, personat e paraburgosur dhe i dënuar që i përkasin disa kategorive shoqërore, përfshirë personat LGBTI, duhen trajtuar duke marrë parasysh nevojat specifike të tyre dhe të mbështeten për riintegrimin të tyre në shoqëri.¹⁴¹ Ligji nuk përcakton rregulla specifike për ndarjen në dhoma të personave LGBTI. Por siç çdo person tjetër, ai/ajo mund të bëjnë kërkesë për sistemin në dhoma.¹⁴²

Nga kërkimet nuk rezulton se ka një strategji specifike që adreson dhunën kundër të burgosurve LGBTI, por ka programme për mbrojtjen e çdo të paraburgosuri dhe të dënuari nga vetdëmtimit dhe nga dhuna e të dënuarit e tjerë. Përsa i përket veçimit, ligji parashikon rregulla specifike për veçimin si masë parandaluese dhe për mbikqyrjen e veçantë që është masa disiplinore më e rëndë, në rastet e kryerjes së shkeljeve të rënda të disiplinore.¹⁴³ Nga kërkimet nuk rezultojnë rregulla specifike për personat LGBTI. Vendosja e këtyre masave për çdo të burgosur bazohet në vlerësimin e Komisionit të Vlerësimit të Rrezikshmërisë së të Dënuarve. Ligji parashikon mekanizma kontrollues si: njoftimi menjëherë i prokurorit, i Drejtorit të Përgjithshëm të Burgjeve, i burgosurit dhe mbrojtësit të tij. Vendimi mund të ankimohet në gjykatë Ky regjim nuk zbatohet për gratë dhe të miturit.

B. Çështje të zbatimit

Mungesa e rregullave të veçanta për vendosjen e personave LGBTI, përfshirë personat transgjender ose interseks e bën të paqartë sesi vendosen personat transgjender ose interseks në seksione. Sipas raportit të organizatës Aleanca LGBTI, një anëtare transgjimore u mbajt e veçuar për periudhë 2-vjeçare, që përkon me periudhën e vendosur nga Gjykata si masë për vuajtjen e dënimit për shkak të mungesës së strukturave të specializuara për trajtimin e rasteve të tilla dhe vakumit ligjor lidhur me njohjen e identitetit gjinor.¹⁴⁴

C. Mekanizmi i disponueshëm i ankesave

Mekanizmi i kërkesës ankesës është një mundësi për adresimin e nevojave, problemeve dhe shkeljeve të të drejtave të personave LGBTI të privuar nga liria dhe që janë të vendosur në një institucion. Krahas mekanizmave të brendshëm të shqyrtimit të kërkesë/ankesë, ekzistojnë disa mekanizma të jashtëm ku i burgosuri mund të paraqesë kërkesë/ankesë si: Mekanizmi Kombëtar për Parandalimin e Torturës pranë Avokatit të Popullit¹⁴⁵ i cili pranon kërkesa/ankesa nga të burgosurit, ose përfaqësuesit ligjorë të tyre, organizatat të cilat e ushtrojnë këtë të drejtë, pasi të jetë dhënë pëlqimi paraprak nga ana e

¹⁴¹ Neni 5, paragrafi 9 dhe neni 13, paragrafi 1 i ligjit nr. 81/2020 “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve”, neni 5, paragrafi 9 dhe neni 13, paragrafi 1.

¹⁴² Neni 33, paragrafi 3 i ligjit nr.81/ 2020.

¹⁴³ Neni 63 I ligjit nr.81/2020.

¹⁴⁴ Implementimi i Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm në Kontekstin Shqiptar, Perspektivë LGBTI+, vep.e cit., fq.29.

¹⁴⁵ Neni 81 I ligjit nr. 81/2020.

të burgosurit, etj ¹⁴⁶. Komisioni i Ekzekutimit të Vendimeve Penale,¹⁴⁷ organizatat e të drejtave të njeriut që monitorojmë burgjet, Nënkomisioni për të Drejtat e Njeriut në Kuvendin e Shqipërisë kanë të drejtë të trajtojnë letra/ankesa dhe monitorojnë vendet e paraburgimit dhe burgje. Kërkesë/ankesa mund t'i adresohen organizatave ndërkombëtare, organizatave jofitimprurëse vendase dhe të huaja që monitorojnë burgjet, prokurorit ose gjykatës së vendit të ekzekutimit të vendimit penal, si dhe personave që kanë të drejtë të vizitojnë institucionin.¹⁴⁸

Mungesa e rregullave specifike në Rregulloren e Përgjithshme të Burgjeve për vendosjen e personave LGBTI, përfshirë transgjender mund të çënojë sigurinë dhe dinjitetin e personave GBTI. Parandalimi i formave të abuzimit ndaj personave LGBTI në institucionet ekzekutimet të vendimeve penale dhe zbatimi i drejtë i masave të veçimit ka nevojë për një rregullim specifik në protokollet e parandalimit të dhunës dhe formave të tjera të abuzimit ndaj të burgosurve. Tema për diverstetit, trajtimin e të dënuave, sigurinë dhe parandalimin e risqeve parashikohen në formimin fillestar dhe vazhdues, por nuk ka të dhëna për trajnime specifike që adresojnë të gjitha në drejtat e të burgosurve LGBTI. Seancat informuese dhe trajnuese në lidhje të drejtat dhe trajtimin e personave LGBTI dhe veçanërisht të personave transgjedor dhe interseks janë të nevojshme për personelin në të gjitha nivelet.

¹⁴⁶ Neni 83 I ligjit nr. 81/2020.

¹⁴⁷ Ligji nr.79/2020 "Për ekzekutimin e vendimeve penale", neni 77.

¹⁴⁸ Neni 51 i ligjit 81/2020.

SEKSIONI VI – FUSHATA NDËRGJEGJËSIMI DHE TRAJNIMET

CM/Rec(2010)5, Seksioni I.A.3

[...] për këtë qëllim, shtetet anëtare duhet të ndërmarrin të gjithë hapat e nevojshëm për të siguruar që strukturat e zbatimit të ligjit, përfshirë gjyqësorin, të kenë njohuritë dhe aftësitë e nevojshme për të identifikuar krime dhe incidente të tilla [...].”

A. Masat për rritjen e ndërgjegjësimit

Studimi i parë kombëtar i publikuar nga KMD¹⁴⁹ (2021) përmban të dhëna në nivel kombëtar për gjuhën e urrejtjes dhe pranimin e komunitetit LGBTI. Studime dhe anketa të tjera të kryera nga OJF-të japin të dhëna për nivelin e pranimin të komunitetit LGBTI në shoqëri, përfshirë pranimin nga partitë politike dhe të rinjtë e angazhuar në forumet politike,¹⁵⁰ përvojat, llojet, fushat ku diskriminimi është më i përhapur, njohuritë për të drejtat për ligjet dhe mekanizmat mbrojtjes të personave LGBTI. Sipas një anketë të kryer nga Aleanca LGBTI (2020), të anketuarit raportojnë nivele të larta të diskriminimit. Pothuajse 98% e të anketuarve raportojnë ofendime, tallje dhe poshtërim të vazhdueshëm për shkak të statusit të tyre LGBTI¹⁵¹ 66% e të anketuarve deklaruan se nuk do të ndiheshin rehat, nëse do të kishin pasur mësues të fëmijëve të tyre persona që i përkasin komunitetit LGBTI, me ndër të cilët 23% do t'i hiqnin fëmijët nga shkolla.¹⁵²

Një fushatë e gjërë informimi dhe sensibilizimi po zhvillohet kundër gjuhës dhe krimeve të urrejtjes, përfshirë kundër personave LGBTI me mbështetjen e partnerëve ndërkombëtarë, kryesisht Këshillit të Evropës, Bashkimit Evropian ose të vendeve të veçanta. Takime me prindër, nxënës dhe studentë, të rritur, në Tiranë dhe rrethë¹⁵³ janë zhvilluar dhe po vijojnë të zhvillohen. Botime dhe spote janë përgatitur dhe publikuar online për ndërgjegjësimin e prindërve për të pranuar fëmijën LGBTI.¹⁵⁴ Në maj 2022 u organizua Festivali i 13-të të Diversitetit për të Drejtat LGBTI në Shqipëri. Ekspozita "Të jesh transgjinnor në Shqipëri" u çel në Durrës dhe vijoi në qytete të tjera.¹⁵⁵ Në kuadër të IDAHOT 2022 u zhvilluan një sërë aktivitete në të gjithë vendin, organizuar nga organizatat LGBTI, institucione dhe partnerë vendas dhe ndërkombëtarë¹⁵⁶. TiranaPride u organizua në 21 Maj 2022 me një pjesëmarrje të madhe të përfaqësuesve të shoqërisë civile, institucioneve, organizatave ndërkombëtare dhe përfaqësive diplomatike. U përgatit dhe u publikua një podcast mbi personat LGBTI në Shqipëri dhe mbrojtjen e tyre nga krimet e urrejtjes.¹⁵⁷ Në mars të vitit 2022 nisi fushata kundër gjuhës së urrejtjes me moton "Blloko urrejtjen, fal dashuri" e mbështetur nga Këshilli i Evropës.¹⁵⁸ Fushata po vijon në të gjithë vendin. Fushata kundër gjuhës së urrejtjes po organizohet nga OJF të të drejtave të njeriut, komuniteti LGBTI.¹⁵⁹

¹⁴⁹ Përtej përkufizimeve thirrje kundër gjuhës së urrejtjes, vep.e cit.

¹⁵⁰ Mendimi i shqiptarëve LGBTI: Politika dhe përfaqësimi, Botim i OMSA-s dhe Instituti Victory, 2018. Shih: <http://omsalbania.org/index.php/portfolio-item/mendimi-i-shqiptareve-lgbti-politika-dhe-perfaqesimi/>.

¹⁵¹ Shih: raporti i monitorimit tw planit tw veprimit pwr personat LGBTI (2016-2020), fq. 14.

¹⁵² Aleanca LGBT zhvillon anketa vjetore lidhur me përvojën e diskriminimit të personave LGBTI. Sondazhi vë në pah se qëndrimi i përgjithshëm i të anketuarve ndaj LGBTI-së është negative. Sondazhi është kryer në kuadër të fushatës së ndërgjegjësimin të Programit të përbashkët të BE/KiE-s, "Rritja e efektivitetit të sistemit shqiptar për mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe antidiskriminimin".

¹⁵³ Për më shumë shih: <https://fdut.edu.al/2022/05/13/homofobia-dhe-krimet-e-urrejtjes/>

¹⁵⁴ Prindërit e personave LGBTI+ në Evropë Thuaj!, botim i Këshillit të Evropës, 2021. Shih: <https://rm.coe.int/thuaje-botim/1680a2b428>. Një sërë spote me slogamin "Jam fëmija yt" janë përgatitur dhe postuar nga OMSA dhe është publikuar në rrjetet sociale, mbështetur nga UNWOMEN Albania, Awen Network, UN Albania. Shih: <https://twitter.com/omsaalbania?lang=en>. Dhe

¹⁵⁵ Shih: <https://www.pinkembassy.al/po-respektit-jo-homofobise>.

¹⁵⁶ Shih: <https://www.coe.int/en/web/tirana/-/idahot-calendar>

¹⁵⁷ Shih: <https://www.pinkembassy.al/en/pink-embassy-presents-its-first-podcast-11th-lgbti-diversity-festival>.

¹⁵⁸ Shih: <https://www.coe.int/sq/web/tirana/-/anti-hate-speech-campaign-block-the-hatred-share-the-love-launches-in-tirana>

¹⁵⁹ Shih: <https://www.coe.int/sq/web/tirana/promotion-of-diversity-and-equality-in-albania>.

Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi dhe Avokati i Popullit, OJF-të kanë zhvilluar dhe po vijojnë takime në çdo drejtori vendore mbi zbatimin e manualit të oficerëve që kryejnë veprime hetimore procedurale në hetimin e krimeve të urrejtjes. Ata janë aktive në fushatat e informimit, ndërgjegjësimit dhe adresimit të zgjidhjeve ligjore kundër gjuhës së urrejtjes, krimeve të urrejtjes dhe dhunës ndaj personave LGBTI.

Fushatat e ndërgjegjësimit kanë përfshirë të zgjedhurit, funksionarët publikë dhe partitë politike. U organizuan një forum online në lidhje me gjuhën e urrejtjes veçanërisht nga liderët politikë kundër personave LGBTI¹⁶⁰ (Maj 2021); një anketë me të rinjtë e forumeve rinore politike lidhur me qasjen e partive politike ndaj çështjes LGBTI; ¹⁶¹ takime me deputetë dhe përfaqësues të forumeve rinore politike për të adresuar gjuhën e urrejtjes. Manuali i parë për Partitë Politike për çështjet LGBT u përgatit dhe iu shpërnda deputetëve të Kuvendit të Shqipërisë.¹⁶²

Megjithë aktivitetet e shumta të zhvilluara, informimi dhe sensibilizimi për të drejtat e personave LGBTI në shkolla dhe në institucionet e arsimit të lartë janë ende larg nevojave. Edukimi ligjor i personave LGBTI për ligjet dhe mekanizmat e mbrojtjes së tyre nuk është në nivelin e duhur. Zëri i viktimave dhe dëshmitarëve të gjuhës dhe krimeve të urrejtjes ka nevojë të dëgjohet. Nuk ka një raport kombëtar për krimet e urrejtjes. Ka nevojë për një vlerësim periodik të pengesave që hasim punonjësit e policisë dhe prokurorët për zbulimin e motiveve të urrejtjes. Reagimi publik ndaj gjuhës së urrejtjes në mediat online është i dobët. Distancimi i funksionarëve dhe të zgjedhurve publikë nga përdorimi i gjuhës së urrejtjes dhe dënimi publik i saj është i pakët. Komunikimi i të zgjedhurve në nivel vendor dhe qendror me OJF-të që përfaqësojnë LGBTI nuk është sistematik. Veprimtaritë informuese dhe sensibilizuese të organizuara nga vet institucionet janë të pakta dhe jo sistematike.

B. Trajnimet e personelit

1. Programet e trajnimit fillestar dhe vazhdues

Trajnimi fillestar dhe vazhdues është e drejtë dhe detyrim për punonjësit e policisë, magjistratët dhe profesionistët që janë në kontakt me viktimat, përfshirë personat LGBTI.¹⁶³ Trajnimet ofrohet nga institucionet përkatëse, financuar nga buxheti i shtetit dhe/ose në bashkëpunimin me organizatat vendase e partnerë ndërkombëtarë. Të gjitha institucionet duhet t'i zhvillojnë trajnimet sipas programeve vjetore të miratuara, bazuar në vlerësimin e nevojave të stafit, rekomandimet e mekanizmave monitorues vendas dhe ndërkombëtare, të organizatave LGBTI.

Akademia e Sigurisë¹⁶⁴ ofron formimin, specializimin dhe kualifikimin e punonjësve të strukturave të Policisë së Shtetit në të gjitha nivelet. Diversiteti dhe të drejtat e komunitetit LGBTI është pjesë e kurrikulës së Akademisë së Sigurisë. Janë hartuar dhe miratuar disa dokumente për trajnimin e policisë së shtetit. Udhëzuesi për policimin e krimeve të urrejtjes kundër LGBTI (2018),¹⁶⁵ është përfshirë si modul në formimin fillestar dhe vazhdues në Akademinë e Sigurisë. Broshura me informacione praktike për policimin e krimeve të urrejtjes kundër komunitetit LGBTI (2021),¹⁶⁶ ofron informacione praktike për punonjësit e policisë. Manual për Hetimin e Krimeve të Urrejtjes ndaj Personave LGBTI¹⁶⁷

¹⁶⁰ Shih: <https://www.lgbti-era.org/news/era-and-omsa-hold-online-forum-hate-speech-albania>

¹⁶¹ Pjesëmarrja Politike e Personave LGBTI: Një Guidë për Partitë Politike Shqiptare, botuar nga OPEN MIND SPECTRUM ALBANIA (OMSA), Tiranë, Dhjetor 2020. mbështetur nga Këshilli i Evropës. Shih: <https://twitter.com/OMSAalbania>

¹⁶² Po aty.

¹⁶³ Neni 85, paragrafi 4 i ligjit për Policinë e shtetit.

¹⁶⁴ Neni 37 i ligjit "Për Policinë e Shtetit".

¹⁶⁵ Shih: <https://www.coe.int/sq/web/tirana/-/new-guide-and-support-to-policing-hate-crimes-against-lgbti-community-in-albania>.

¹⁶⁶ Broshura është hartuar nga Komiteti Hollandez i Helsinkit në bashkëpunim me Akademinë e Sigurisë Shih: <https://www.historiaime.al/ep-content/uploads/2021/03/PoliceBrochure-AL-correct.pdf>.

¹⁶⁷ Manuali është hartuar nga Këshilli i Evropës dhe është përkthyer në shqip në vitin 2020. Shih: <https://rm.coe.int/manual-trajnimi-krimet-e-urrejtjes-forca-policore/1680a20633>

është një manual për trajnerët dhe punonjësit e policisë, drejtuesit e policies, prokurorët, punonjësit që trajtojnë krimet e urrejtjes ose oficerët e policisë që punojnë në bazë, në vendet anëtare të Këshillit të Evropës. Manuali është pjesë e kurrikulës së formimit fillestar dhe vazhdues të policisë.

Shkolla e Magjistraturës është përgjegjëse për formimin fillestar dhe vazhdues të magjistratëve. Trajnimet e formimit vazhdues zhvillohen sipas programin të hartuar në bashkëpunim me Këshillin e Lartë Gjyqësor dhe Këshillin e Lartë i Prokurorisë dhe është deyrues¹⁶⁸. Udhëzimet e Prokurorit të Përgjithshëm përcaktojnë fushat kryesore të trajnimit për prokurorët, oficerët e policisë gjyqësore dhe koordinatorët e viktimave.¹⁶⁹ Pjesëmarrja e magjistratëve në trajnimin vazhdues është i detyrueshëm dhe kriter për vlerësimin e tyre.¹⁷⁰ Përsa i përket programeve të trajnimit të magjistratëve, ato përmbajnë tema që lidhen me krimet e urrejtjes dhe të drejtat e personave të së njëjtës gjini.¹⁷¹ Projekt-programi tematik i programit të formimit vazhdues për vitin akademik 2021-2024¹⁷² ka në fokus çështjet e antidiskriminimit dhe LGBTI në veçanti. Nga kërkimet në faqe zyrtare të Shkollës së Magjistraturës u mblodhën disa të dhëna për trajnimet e kryera për krimet e urrejtjes. Në Dhjetor 2020, u zhvillua një trajnim lidhur me viktimën e veprës penale, si subjekt i procesit penal¹⁷³. Në vitin 2021, janë zhvilluar trajnime online "Të drejtat e komunitetit LGBTI".¹⁷⁴ Aleanca LGBTI në bashkëpunimin me Komitetit Hollandez të Helsinkit ka organizuar trajnime të prokurorëve dhe gjyqtarëve në lidhje me trajtimin e krimeve të urrejtjes kundër LGBTI.

Përsa i përket trajnimeve të personelit të burgjeve nuk është e qartë nëse ka një modul të dedikuar për trajtimin e personave LGBTI.¹⁷⁵ Personeli i burgjeve ose seksioneve ku janë vendosur kategori të veçantë të burgosurish, përfshirë LGBTI duhet të jetë i specializuar në fushën përkatëse, i trajnuar në vazhdimësi dhe në punësimin e tij duhet të mbahet parasysh, për aq sa është e mundur, nevojat dhe veçoritë e të burgosurve në institucion, si dhe respektimi i barazisë gjinore.¹⁷⁶

Programet e trajnimit të bëra publike në faqen zyrtare të institucionit tregojnë se janë pjesë e trajnimit fillestar dhe vijues të personelit të burgjeve disa tema lidhur me sigurinë, trajtimin me dinjitet të të burgosurve, çështje për komunikimin, etikën dhe standardet profesionale të sjelljes, diversitetin dhe diskriminimin, parandalimin e rasteve të dhunës, vetdëmtimin dhe respektimin e të drejtave të të burgosurve.¹⁷⁷ Ka disa manuale trajnimi për stafin, por nuk del e qartë nëse ka ndonjë manual specifik

¹⁶⁸ Neni 5, paragrafi 2 dhe 3 i ligjit nr.96/2016 "Për statusin e gjyqtarëve dhe prokurorëve në Republikën e Shqipërisë".

¹⁶⁹ Udhëzimi nr. 5/2018 dhe 17/2020 i Prokurorit të Përgjithshëm.

¹⁷⁰ Një nga kriteret e vlerësimit të etikës është paanësia e magjistratit, ndër të tjera në lidhje me respektimin e çështjeve të grupeve në nevojë, përfshirë çështjet e barazisë gjinore dhe të pakicave, matet duke u bazuar në tregues të tillë si përdorimi i gjuhës diskriminuese etj. Neni 75, paragrafi 4 i ligjit 96/2016.

¹⁷¹ Analiza e programit tematik të trajnimit vazhdues për periudhën Shtator 2019- 15 Korrik 2020. Shih: https://admin.magjistratura.edu.al/uploads/Programi_Tematik_2019_2020_e1b0e48629.docx.

¹⁷² Disa tema trajnimi për të drejtat e personave LGBTI dhe krimet e urrejtjes janë planifikuar si: diskriminimi mbi bazë të orientimit seksual, praktika e GJEDNJ dhe qasja e gjykatave shqiptare; metodat e interpretimit dhe arsyetimit kushtetues për mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore në qasje me barazinë dhe mosdiskriminimin. Metoda testuese e mosdiskriminimit, në raport me testin e proporcionalitetit, të asyeshmërisë dhe me doktrinën e efektivitetit. Jurisprudenca Kushtetuese dhe e gjykatave ndërkombëtare; të drejtat e komunitetit LGBTI; e drejta për informim dhe mbrojtja e të dhënave personale; krimi kibernetik dhe aktet me natyrë raciste dhe ksenofobe të kryera nëpërmjet sistemeve kompjuterike mes të cilave është parashikuar rrjetet sociale dhe komuniteti LGBTQ, etj) etj. Shih: https://admin.magjistratura.edu.al/uploads/Projekt_Program_2021_2024_d1e2490b41.docx

¹⁷³ Shih: <https://www.facebook.com/Shkollaemagjistratures/>. Postuar njoftimi me datë 7 Dhjetor 2020.

¹⁷⁴ Trajnime të zhvilluara nga Shkolla e Magjistraturës në bashkëpunim me Komitetit Hollandez të Helsinkit me fokus standardet kombëtare, evropiane dhe ndërkombëtare, krimet e urrejtjes; legjislati shqiptar: vështrim i përgjithshëm dhe vështirësitë; roli i policisë, prokurorisë, gjyqësorit dhe avokatëve; roli i viktimës dhe të paditurit, duke përfshirë pjesëmarrjen e OJQ, kompensimi dhe rikuperimi; raste praktike dhe si shkojnë ato në gjykatë, etj. Shih: <https://www.facebook.com/Shkollaemagjistratures/>. Postuar njoftimi më datë 30 shtator 2021.

¹⁷⁵ Modulet e trajnimit janë: moduli ligjor, i sigurisë, i komunikimit, moduli shëndetësor, i emergjencave, përdorimit të forcës dhe moduli i menaxhimit.

¹⁷⁶ Neni 30, paragrafi 4 i ligjit nr.81/2020.

¹⁷⁷ Programi vjetor i trajnimeve të punonjësve të sistemit të burgjeve dhe paraburgimeve, viti 2020, fq.5-10. Shih: <https://dpbsh.gov.al/trajnime/plani-vjetor-i-trajnimeve/>. Module Moduli 1 dhe 3 I trajnimeve për e burgjeve personelin

për trajtimin e personave LGBTI. Trajnimet ofrohen nga Qendra e Trajnimit të stafit të burgjeve ose në bashkëpunim me Akademinë e Sigurisë për trajnimet e policisë së burgjeve,¹⁷⁸ në bashkëpunim me partnerë vendas dhe ndërkombëtarë, përfshirë OJF LGBTI¹⁷⁹.

Punonjësit e shërbimit të provës trajnohen nga Shkolla Shqiptare e Administratës Publike (ASPA) ose mund të organizohen në bashkëpunim me Shkollën e Magjistraturës ose me organizatat dhe/ose agjencitë vendase ose të huaja të akredituara për të ofruar trajnime.¹⁸⁰ Trajnimi vazhdues i specializuar kërkohet për specialistët e ngarkuar me mbikëqyrjen e kategorive të veçanta, përfshirë personat LGBTI. Nga kërkimet e kryera nuk u gjet ndonjë informacion për programin dhe tematikat e trajnimit në lidhje me trajtimin e personave LGBTI.¹⁸¹

Përsa i përket avokatëve, trajnimi fillestar dhe vazhdues i avokatëve ofrohet nga Shkolla e Avokatisë.¹⁸² Avokatët që ofrojnë shërbime të ndihmës juridike dytësore duhet të kryejnë trajnim specifik, pra edhe për personat që diskriminohen për shkak të OSIGJ¹⁸³. Nuk është e qartë nëse program për formimin fillestar të avokatëve ka tema që adresojnë të drejtat e personave LGBTI, krimet e urrejtjes ose të drejtat e viktimave të tyre.¹⁸⁴ Nga studimi i programit vazhdues për avokatë, nuk u gjet ndonjë trajnim për mosdiskriminimin dhe të drejtat e viktimave të krimeve të urrejtjes.¹⁸⁵

2. Zbatimi në praktikë

Gjatë periudhës 2018 -2022 janë zhvilluar trajnime të punonjësve të Policisë së shtetit të të gjitha niveleve dhe në gjithë vendin¹⁸⁶, trajnime të trajnerëve,¹⁸⁷ trajnim mes shkëmbimit të përvojave me kolegë të vendeve të tjera trajtimin e krimeve të urrejtjes ndaj personave LGBTI mbi reagimin e policisë ndaj krimeve me bazë urrejtjen si dhe ndaj diskriminimit të LGBTI dhe trajtimin e rasteve të tilla;¹⁸⁸ takime mes policisë dhe përfaqësuesve të OJF-ve për të shkëmbyer informacione dhe diskutuar për

¹⁷⁸ Vendimi nr. 881, datë 28.10.2020 i Këshillit të Ministrave dhe memorandum i bashkëpunimit mes Ministrisë së Drejtësisë dhe Ministrisë Brendshme në lidhje me trajnimet e policisë së burgjeve.

¹⁷⁹ Në faqen zyrtare të Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve, në rubrikën “Trajnime” janë botuar: manuali, programi i trajnimeve, plani vjetor i trajnimeve dhe raporti vjetor i trajnimeve të realizuara. Shih: <https://dpbsh.gov.al/>

¹⁸⁰ Nenet 15-17 të ligjit nr. 78/2020 “Për organizimin dhe funksionimin e shërbimit të provës”.

¹⁸¹ Shih: <https://www.dhka.org.al/index.php/trajnimet/kalendari-i-arsimit-ligjor-vazhdues>

¹⁸² Neni 55 i ligjit nr. 55/2018 “Për profesionin e avokatit në Republikën e Shqipërisë”.

¹⁸³ Neni 54, paragrafi 2 dhe 3 i ligjit nr.55/2018.

¹⁸⁴ Tema e përfshira në program janë: jurisprudenca dhe legjislacioni penal në lidhje me përndjekjen dhe femicidit; parimi i barazisë dhe mosdiskriminimit në jurisprudencën e Gjykatës Kushtetuese të RSh, proporcionaliteti dhe mbrojtja e të drejtave të Njeriut në gjykimin kushtetues, parimi i procesit të rregullt ligjor në jurisprudencën e Gjykatës Kushtetuese të Shqipërisë; i pandehuri dhe roli i mbrojtësit ne procesin penal; viktima në procesin penal, Deklarata e të drejtave procedurale. Shih: <https://www.dhka.org.al/index.php/shkolla-avokatisë/shkolla-online>.

¹⁸⁵ Temat e trajnimit vazhdues për vitin 2021 shih : <https://www.dhka.org.al/index.php/hyrje/njoftime/203-njoftime-8> .

¹⁸⁶ Disa prej trajnimeve të zhvilluara: Në vitin 2018, 150 punonjësve të policisë u trajnuan për identifikimin dhe adresimin e krimeve të urrejtjes ndaj personave LGBTI ; Në mars 2021, Aleanca LGBTI dhe Pro_LGBTI zhvilluan një trajnim për punonjësit e policisë në çëshjet LGBTI; në vitin 2022, një cikël takimesh dhe trajnimesh u zhvilluan me drejtues të Policisë, mbi hetimin e suksesshëm dhe parandalimi efektiv i krimeve të urrejtjes homofobike dhe transfobike. Shih: Annual review of the human rights situation of lesbian, gay, bisexual, trans and intersex people in Europe and Central Asia 2022, ILGA Europe, 2022, vep.e.cit. Trajnimet gjatë vitit 2022 janë kryer nga Policia e Shtetit me Këshillin e Europës në kuadër të Programit Horizontal Facility për Ballkanin Perëndimor dhe Turqinë.

¹⁸⁷ 40 punonjës policie të Akademisë së Sigurisë u trajnuan nga Komiteti Hollandez i Helsinkit, Aleanca LGBT dhe Pro LGBT. Shih: Implementimi i Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm në Kontekstin Shqiptar, vep. e cit, fq.27.

¹⁸⁷ Annual review of the human rights situation of lesbian, gay, bisexual, trans and intersex people in Europe and Central Asia 2022, ILGA Europe, 2022, vep.e.cit.

¹⁸⁷ Trajnime të kryera nga Policia e Shtetit me Këshillin e Europës në kuadër të Programit Horizontal Facility për Ballkanin Perëndimor dhe Turqinë.

¹⁸⁸ 50 punonjës të policisë u trajnuan duke shkëmbyer eksperiencat midis dy vendeve Hollandës dhe Shqipërisë mbi reagimin e policisë ndaj krimeve me bazë urrejtjen si dhe ndaj diskriminimit të LGBTI;¹⁸⁸ përfaqësues të organeve të zbatimit të ligjit dhe aktivistë LGBTI nga Shqipëria dhe Kosova u mblodhën në Tiranë (Mars 2022) për të shkëmbyer praktikatat e tyre përkatëse në trajtimin e krimeve të urrejtjes ndaj personave LGBTI. Informacioni është përcjellë nga DPPSH në kuadër të hartimit të raportit, Korrik 2022 dhe shih: <https://www.coe.int/sq/web/tirana/-/laë-enforcement-agencies-and-civil-society-activists-from-albania-and-kosovo-exchange-on-countering-hate-crime-s-practices>.

bashkëpunime.¹⁸⁹ Në nëntor 2021, një takim i Këshillit të Evropës në bashkëpunim me policinë dhe OJF-të që përfaqësojnë komunitetin LGBTI u organizua me policinë në disa qarqe. Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi ka zhvilluar trajnime në bashkëpunimin me Drejtorinë e Policisë së Shtetit. Shumë trajnime dhe veprimtari me policinë e shtetit mbështeten nga Këshilli i Evropës.

Bashkëpunimi mes institucioneve shtetërore dhe shoqërisë civile në fushën e rritjes së kapaciteteve të policisë së shtetit ka ardhur duke u forcuar, ndonëse Policia e shtetit nuk ka nënshkruar ndonjë marrëveshje me OJF-të që përfaqëson komunitetin LGBTI. Ka një vullnet të mirë nga ana e policisë së shtetit për të bashkëpunuar me organizatat që përfaqësojnë komunitetin LGBTI (kjo çështje është trajtuar në seksionin 1) organet e barazisë, OJF-të vendase dhe partnerët ndërkombëtare. Nuk ka një database të plotë të publikuar me të dhëna për trajnimet, projektet, fushat e trajnimeve dhe numri e përfituesve të trajnimeve në lidhje me diversitetin dhe krimet e urrejtjes.

Përsa i përket trajnimit të magjistratëve dhe oficerëve të policisë gjyqësore, nuk ka të dhëna të plota sesa është numri i personave të trajnuar nga Shkolla e Magjistraturës dhe/ose OJF ose organizata ndërkombëtare, nëse në çdo prokurori ka oficerë dhe prokurorë të specializuar në çështjet e OSIGJ dhe nëse njohuritë e përfituara nga trajnimet i zbatojnë në praktikë. Nuk ka të dhëna nëse ka ndonjë modul të dedikuar që adreson moskriminalimin dhe krimet e urrejtjes.

Lidhur me trajnimin e personelit të burgjeve, bazuar në Plani Strategjik të zhvillimit të sistemit penitenciar (2019-2022)¹⁹⁰, gjatë periudhës 2019-2021 janë trajnuar 4322 punonjës (punonjës të nivelit bazë, të nivelit të mesëm dhe të lartë, grupe shumëdiplinare) për tema të tilla si: problemet e shëndetit mendor, vetëvrasjet, vlerësimin e riskut etj. Trajnime janë zhvilluar nga Qendra e trajnimeve në partneritet me organizata vendase dhe ndërkombëtare.¹⁹¹ Plani i trajnimeve për vitin 2022¹⁹² nuk përmban trajnim të veçantë për personat LGBTI, por modulet përmbajnë tema mbi të drejtat e njeriut, të drejtat dhe trajtimi i të paraburgosurve dhe të dënuarve, për pranimin, sigurinë, etikën dhe komunikimin, për komunikimin, etikën dhe standardet profesionale të sjelljes, diversitetin dhe diskriminimin që ofrohen gjatë trajnimeve të personelit bazë dhe të mesëm.¹⁹³ Aktualisht, DPB bashkëpunon me Akademinë e Sigurisë në trajnime në çështje të veçanta të menaxhimit të sigurisë dhe të drejtave të njeriut dhe partnerë vendas dhe ndërkombëtarë (KiE, OSBE, Komiteti Shqiptar i Helsinkit, Komiteti Hollandez i Helsinkit, Akademia Evropiane e Trajnimit të Stafit të Burgjeve (EPTA), Komisioni European, Ambasada e SHBA në Tiranë, etj.).

Megjithë progresin e bërë për informimin dhe sensibilizimit, rritjen e kapaciteteve të profesionistëve, përmirësimin e ligjeve dhe akteve nënligjore, krijimin e strukturave të posaçme ose që trajtojnë çështje LGBTI, shumë nisma që lidhem me parandalimin dhe luftimin e krimeve të urrejtjes, përfshirë ato për shkak OSIGJ bazohen në projekte që mbështeten nga donatorë. Qëndrueshmëria e tyre varet nga financimi i partnerëve ndërkombëtarë. Përvojat pozitive të bashkëpunimit mes institucioneve në nivel vendor dhe qëndror dhe OJF-të që përfaqësojnë personat LGBTI duhen njohur dhe promovuar në të gjithë vendin.

¹⁸⁹Në vitin 2021, Ambasada PINK organizoi një konsultim me drejtuesit e komisariteteve të Tiranës, KMD dhe personin e kontaktin të Drejtorinë e Përgjithshme të policisë së shtetit për të diskutuar një bashkëpunim më të mirë mes tyre dhe ofrimit të trajnimeve dhe mbështetjes. Në nëntor 2021, një takim i Këshillit të Evropës në bashkëpunim me policinë dhe OJF-të që përfaqësojnë komunitetin LGBTI u organizua me policinë në Vlorë, Korçë, Elbasan, Kavajë dhe Fier. Shih: <https://www.coe.int/sq/web/tirana/-/new-guide-and-support-to-policing-hate-crimes-against-lgbti-community-in-albania>.

¹⁹⁰ Plani strategjik është hartuar në vitin 2019 me mbështetjen e Ambasadës Britanike, Tiranë.

¹⁹¹ Trajnime janë zhvilluar në kuadër të projektit të Këshillit të Evropës "Mbështetje Horizontale për Ballkanin Perëndimor dhe Turqinë", të zbatuar nga KE, të projekteve të zbatuara nga OSBE, Komiteti Hollandez i Helsinkit, Ambasada e SHBA-së, programi shqiptar -suedez për drejtësinë e të miturve, etj.

¹⁹² Shih: <https://dpbsh.gov.al/wp-content/uploads/2022/06/Plani-Vjetor-i-Trajnimeve.pdf>.

¹⁹³ Moduli 1 dhe 3 I trajnimeve për personelin e burgjeve.

Përfundime

Gjuha e urrejtjes është një fenomen shqetësues dhe në rritje. Personat LGBTI janë një nga grupet më të diskriminuara dhe viktimat të gjuhës së urrejtjes. Forma më e rëndë e urrejtjes janë krimet e urrejtjes për shkak të OSLGJ ose karakteristikave të seksit ose pamjes së jashtme. Krime e urrejtjes parashikohen në Kodi Penal shqiptar. Legjislacioni penal dhe të drejtat viktimave, përfshirë ato të viktimave të krimeve të urrejtjes janë përmirësuar gjatë dy dekadave të fundit. Megjithatë Kodi Penal ka nevojë për plotësime dhe saktësime për të adresuar më mirë krimet e urrejtjes dhe ato për shkak të OSIGJ ose karakteristikave të seksit.

Parandalimi, hetimi dhe dënimi i krimeve të urrejtjes për shkak të OSIGJ ka nevojë për mbledhje të të dhënave. Rregullat për mbledhjen, përpunimin dhe publikimin e të dhënave për krimet e urrejtjes janë të pjesshme dhe çdo institucion ka miratuar të rregulla të tilla; të dhënat për krimet e urrejtjes janë të frangmetuara, të pastandartizuara. Mungesa e një sistemi të unifikuar, të integruar të kompjuterizuara nuk mundëson ndjekjen e ecurisë së hetimit të krimeve të urrejtjes në të gjitha fazat nga raportimi te vendimi përfundimtar i gjykatës. Gjithashtu, standartizimi i rregullave për mbledhjen e dhënave për krimet e urrejtjes bazuar në motivet, përfshirë OSIGJ është i nevojshëm.

Njohja reale e krimeve të urrejtjes për shkak të OSIGJ varet nga raportimi i tyre. Ky raportim është në nivele të ulta, krahasuar më të dhënat që tregojnë anketat e viktimave. Mungesa e besimit të institucionet ligjzbatuese, të sistemi i drejtësisë dhe mosnjohja e ligjit nga personat LGBTI bën që viktimat të raportojë raste të tilla tek OJF-të që përfaqësojnë komunitetin LGBTI. Nga ana tjetër, mospasja e një përkufizimi të qartë për incidentet me motive urrejtje dhe një përkufizim standard të krimeve të urrejtjes për efekt të regjistrimit të tyre nga të gjitha institucionet ndikon në mosnjohjen reale të krimeve të urrejtjes dhe në adresimin e nevojave për rritjen e kapaciteteve të hetimit të motive të urrejtjes.

Raportimi online mes platformës së krijuar nga Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi dhe raportimi nga organizatat e shoqërisë civile që mbështesin viktimat LGBTI është një hap pozitiv që duhet të inkurajohet. Procedimi penal kryesisht është një mundësi që duhet të zbatohet më mirë nga organi i prokurorisë. Megjithë bazën ligjore të mirë, hetimi *prima facie* i motiveve paragjyquese nga prokuroria është ende larg standardeve. Sistemi i drejtësisë penale ende nuk është efektiv në parandalimin dhe hetimin e krimeve të urrejtjes dhe në provuarit e motive të urrejtjes.

Përsa i përket të dhënave për viktimat, përfshirë edhe ato të krimeve të urrejtjes ligji ndalon publikimin e të dhënave personale dhe sensitive, por nuk pengon mbledhjen dhe publikimin e statistikave duke respektuar të dhënat personale. Ndonëse ligji është i mirë, publikimi i të dhënave të viktimave në kontakt me policinë dhe sistemin e drejtësisë dhe ripostimi i tyre nga portalet online, mediat audivizive dhe rrjetet sociale është problem që duhet të adresohet sa më shpejt.

Hapa pozitive janë ndërmarrë në lidhje me mbështetjen e viktimave si: caktimi i një personi kontakti për komunitetin LGBTI në çdo drejtori policie, struktura e posaçme që adreson çështjet e diversitetit pranë Drejtorisë së Përgjithshme të Policisë së Shtetit, koordinatoret e viktimave pranë [do prokurorie të shkallës së parë me juridiksion të përgjithshëm, strehëzat dhe shërbimet që ofrojnë nga institucionet dhe disa OJF për viktimat LGBTI, ndihma ligjore falas për viktimat, miratimi i standardeve minimale për shërbimet e kujdesit shoqëror për personat LGBT+ në qendrat rezidenciale publike dhe jopublike, mekanizmi i bashkërendimit të punës së institucioneve për referimin e dhunës dhe asistencës së rehabilitimit të viktimës, protokollet e menaxhimit të rasteve të dhunës dhe të dhunës seksuale.

Numri i pakët i rasteve të procedura, të hetuara dhe dërguar në gjykatë për krime të urrejtjes nuk mundëson vlerësimin efektivitetit të politikës penale në zbatim. Por nga ato pak raste të raportuara, hetimi ka rezultuar jo efektiv.

Nuk ka të dhëna të rasteve për të cilat është kërkuar ndihmë juridike për çështje të diskriminimit ose krime të urrejtjes. Nuk ka një regjistër të përditësuar të avokatëve dhe punonjësve të trajnuar. Krijimi i një database të përditësuar në mënyrë periodike është i nevojshëm.

Strehëza për viktimat e dhunë në familje, të dhunës seksuale dhe për viktimat LGBTI janë të përqëndruara në Tiranë. Mungesa e shërbime në të gjithë territorin, mungesa e personave të kontakti në të gjitha bashkitë; mbikngarkesa e struktura në nivel vendor, mbivendosja e kompetencave, burimet njerëzore dhe financiare të pamjaftueshme ka nevojë të adresohen.

Burime financiare të paqëndrueshme, burime njerëzore të pamjaftueshme bën që viktimat LGBTI të mos marrin shërbimet e nevojshme dhe të drejtat e tyre të mos garantohen në praktikë. Rritja e financimeve nga buxheti i shtetit dhe parashikimi i burimeve njerëzore të mjaftueshme ka nevojë të adresohet. Shërbimet për viktimat duhet të financohen nga buxheti i shtetit dhe nuk duhet të jenë të varuara nga donatorët.

Mungesa e kapaciteteve profesionale të nevojshme për të drejtat e personave LGBTI dhe trajtimin e viktimave të krimeve të urrejtjes, përfshirë për motive të OSIGJ si dhe mentaliteti i një pjesë të punonjësve të administratës dhe të sektorit privat dikton nevojën për trajnime, fushata informimi dhe ndërgjegjësimi, sidomos jashtë Tiranës.

Mbrojtja nga aktet e urrejtjes për shkak të OSIGJ në vendet e paraburgimit dhe në burgje rregullohet në mënyrë të përgjithshme nga legjislacioni në fuqi. Rregullorja e Përgjithshme e Burgjeve nuk pëmban rregulla të detajuara për të adresuar të drejtat e personave LGBTI në lidhje me vendosjen në qeli, parandalimin e bulizimit, mbrojtjen nga ngacmimet ose abuzimet seksuale. Megjithë rastet e pakta të personave LGBTI të proviuar nga liria, disa rregulla specifike është e nevojshme të parashikohen në Rregulloren e Përgjithshme të Burgjeve dhe rregulloret e institucioneve.

Ndërgjegjësimi dhe trajnimi i punonjësve të institucioneve ligjzbatuese, në nivel qendror dhe vendor, për krijimin e një mjedisi miqësor për viktimat, për hetimin dhe dënimin efektiv të krimeve të urrejtjes dhe të provuarit e motive paragjyqese është detyrim për institucionet. Manualet e hartuara do të duhet të njihen dhe të zbatohen nga të gjithë punonjësit. Trajnimi i punonjësve për parandalimin dhe luftimin e krimeve të urrejtjes, përfshirë edhe kundër personave LGBTI duhen të jenë pjesë e moduleve të formimit fillestar dhe vazhdueshme aty ku mungojnë ose nuk ka ose kur programet nuk përmbajnë informacione të mjaftueshme.

Roli i shoqërisë civile, në veçanti i organizatave që përfaqësojnë personat LGBTI ka ardhur në rritje. Bashkëpunimi i institucioneve me OJF-të që përfaqësojnë personat LGBTI ka nevojë të konsolidohet. Këto organizata kanë përvojë dhe ekspertizë për të adresuar shumë nevoja të personave LGBTI sin ë përmirësimin e raportimeve, të regjistrimit të krimeve të urrejtjes, të mbështetjes dhe asistencës së viktimave, të trajnimeve të personelit, të informimit dhe ndërgjegjësimit të publikut.

Është koha që të ndërmerret nisma për të adresuar gjuhën e urrejtjes më mediat audiovizive dhe mediet online. AMA tashmë ka nisur procesin e adresimit të gjuhës së urrejtjes në mediat audiovizive, por mediet online mbetet të parregulluara. Aleanca kundër gjuhës së urrejtjes është një mundësi e mirë për të adresuar gjuhën e urrejtjes në të gjitha fushat, sidomos në mediat online.

Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi dhe Avokati i Popullit janë aktivë në adresimin e gjuhës dhe krimeve të urrejtjes. Disa kompetenca të parashikuara nga ligji kanë nevojë të vihen në zbatim me shumë si padia për çështje me interes kolektiv, mendimet miqësore për gjykatat.

Aktivitetet në fushën e edukimit janë bazuar te projektet që zbatojnë OJF-të ose në kuadër të ditëve ndërkombëtare si Dita Ndërkombëtare kundër Homofobisë dhe shumë prej tyre financohen nga donatorë. Ka nevojë për një qasje më të qëndrueshme të informimit dhe edukimit, mes

përmirësimeve në programet e mësimore dhe trajnimit të mësuesve në lidhje me gjuhën e urrejtjes dhe të drejtat e personave LGBTI. Monitorimi i Planit Kombëtar të Veprimit për Personat e komunitetit LGBTI është një mundësi e mirë për të adresuar në mënyrë dinamike nevojat e informimit.

Fushatat e ndërgjegjësimit me të zgjedhurit dhe funksionarët publikë është përvojë pozitive, por në hapat e parë të saj. Bashkëpunimi me të zgjedhurit në nivel vendor dhe parlamentarët ka nevojë të forcohet dhe këta të fundit do të duhet të distacohen dhe të dënojnë publikisht rastet e gjuhës së urrejtjes.

Krahas ndërgjegjësimit informimit dhe fushatave kundër gjuhës dhe krimeve të urrejtjes, trajnimi dhe specializimi i personelit të institucioneve në kontakt me personat LGBTI është me rëndësi. Legjislacioni në lidhje me formimin fillestar dhe vazhdues është i mirë, por program dhe planet e tyre kanë nevojë të rishikohen, temat e diveritetit, gjuha dhe krimet e urrejtjes, hetimi dhe dënimi efektiv i tyre ka nevojë të adresohet më mirë dhe qartë në planet dhe programet mësimore.

Krahas mbështetjes nga partnerë vendas dhe ndërkombëtarë, financimi i programeve të trajnimit nga buxheti i shtetit ka nevojë të rritet dhe të jetë i qëndrueshëm. Krijimi i një sistemi me të dhëna për profesionistët e trajnuar/specializuar në çështjet e gjuhës së urrejtjes dhe krimeve të urrejtjes është i nevojshëm. Mungesa e një database në lidhje me trajnimet ndikon në parashikimin e drejtë të nevojave për trajnime dhe për planifikimin e buxheteve të nevojshme.

Bashkëpunimi i institucioneve me OJF-të që përfaqësojnë komunitetin LGBTI dhe organizatat e tjera vendase dhe ndërkombëtare në përgatitjen e manualeve, udhëzuese dhe ofrimin e trajnimeve dhe sesioneve të informimit të profesionistëve është i mirë. Ky bashkëpunim ka nevojë të konsolidohet dhe të zgjerohet me të gjitha institucionet, përfshirë organet e qeverisjes së sistemit të drejtësisë.

Së fundi, zbatimi i Planit Kombëtar të Veprimit për Personat e Komunitetit LGBTI, financimi i plotë i tij dhe monitorimi efektiv është mundësi e mirë për të adresuar problematikat e konstatuara në këtë raport.

Rekomandime

Më poshtë paraqiten disa rekomandime sipas fushave.

Kuadri ligjor

- Rishikimi i legjislacionit penal për ta sjellë në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe për të reflektuar konceptet e reja të diskriminimit të parashikuara në ligjin për mbrojtjen nga diskriminimi. Rishikimi i legjislacionit rekomandohet të bëhet mes një procesi konsultimi të gjerë me organet e barazisë, organizatat e shoqërisë civile, përfaqësuesit e personave LGBTI.
- Ngritja e një grupi me profesionistë, përfaqësues të shoqërisë civile dhe ekspertë për të adresuar gjuhën e urrejtjes, krimet e urrejtjes me motive OSIGJ mes nismave ligjore dhe rishikimit të legjislacionit dytësor është e rekomandueshme.
- Pasja e një kuptimi të standartizuar të nocionit "incident me bazë urrejtje" dhe "krime të urrejtjes" dhe zbatimi i drejtë e tyre nga të gjithë profesionistët e ligjit, punonjësit e sektorit publik dhe privat, OJF-të dhe komuniteti LGBTI.

Reagimi dhe bashkëpunimi institucional

- Institucionalizimi i bashkëpunimit mes organeve ligjzbatuese, organeve të qeverisjes së sistemit të drejtësisë, organeve të barazisë dhe shoqërisë civile me qëllim adresimin me të mirë të gjuhës së urrejtjes dhe krimeve të urrejtjes përfshirë kundër personave LGBTI.
- Krijimi i një rrjeti të personave të kontaktit, aty ku nuk ka, të trajnuar për çështjet LGBTI në nivel vendor.
- Forcimi i bashkëpunimit mes institucioneve, përfshirë parlamentarët dhe këshilltarët bashkiakë me organizatat përfaqësuese të komunitetit LGBTI;
- Rritja e angazhimit të funksionarëve publikë në parandalimin e përdorimit të gjuhës së urrejtjes, të dënimit publik të përdorimit të saj dhe për mbështetjen e kauzave në mbrojtje të komunitetit LGBTI.
- Fushata të ndërgjegjësimi të publikut dhe institucioneve, sidomos në nivel vendor dhe jashtë Tiranës me qëllim bashkëpunimin mes tyre dhe luftimin e barrierave që pengojnë raportimin e krimeve të urrejtjes;
- Konsolidimi i bashkëpunimit dhe reagimit institucional ndaj gjuhës së urrejtjes së krimeve të urrejtjes Adresimi i gjuhës së urrejtjes dhe krimeve të urrejtjes, veçanërisht në rrjetet online.
- Rritja e pjesëmarrjes së OJF-ve, përfshirë OJF-të që përfaqësojnë personat LGBTI në vendimmarrje, përfshirë në Kuvendin e Shqipërisë.
- Konsolidimi i bashkëpunimit të policisë me OJF-të që përfaqësojnë personat LGBTI dhe promovimi i modeleve pozitive.
- Konsolidimi i bashkëpunimit të organeve të qeverisjes së sistemit të drejtësisë, institucioneve ligjzbatuese, Dhomës së Avokatëve të Shqipërisë dhe Drejtorisë së Ndihmës Ligjore Falas me OJF-të që përfaqësojnë personat LGBTI me qëllim shkëmbimin e informacioneve, hartimin e materialeve informuese dhe trajnuese, rritjen e kapaciteteve të për të drejtat e personave LGBTI, kapërcimin e barrierave të hetimit të motive të urrejtjes dhe rritjen e aksesit në drejtësi.

Mbledhja e të dhënave

- Kryerja e një studimi kombëtar i krimeve të urrejtjes me qëllim njohjen e gjendjes, tendencat, motivet, efektivitetin e politikës penale, arsyet e raportimit dhe mosraportimit dhe perceptimin e viktimave për sjelljen e policisë dhe sistemit të drejtësisë.
- Kryerja e anketave periodike për të njohur nivelin e viktimizimit nga krimet e urrejtjes dhe dhunës me bazë urrejtjen për shkak të OSIGJ.

- Përcaktimi i një koncepti standard të krimeve të urrejtjes dhe incidenteve të urrejtjes për efekte të mbledhjes dhe përpunimit të statistikave dhe kompjuterizimi i tyre shoqëruar nga trajnimi i personelit përgjegjës për mbledhjen dhe përpunimin e statistikave është e rekomandueshëm.
- Vënia në funksionin i sistemit të integruar të të dhënave, popullimi më të dhëna në kohë dhe me cilësi nga të gjitha institucionet dhe publikimi i të dhënave në një format miqësor dhe transparent për publikun. Sistemet e integruar i të dhënave të mundësojë mbledhjen dhe përpunimin e dhënave për krimet e urrejtjes kundër personave LGBTI, jo vetëm kur motivi përfshihet në përmbajtjen e nenit, por edhe krimet e urrejtjes për motive të OSIGJ janë cilësuar si vepra të kryera në rrethana rënduese.
- Bashkëpunimi i institucioneve me organet e barazisë dhe OJF-të që përfaqësojnë personat LGBTI me qëllim përmirësimin e treguesve të statistikave, inkurajimin e viktimave për të raportuar veprave penale të urrejtjes ndaj personave LGBTI.
- Ndërgjegjësimi i punonjësve përgjegjës për rëndësinë dhe nevojën e zbatimit të një metodologjie standarde bazuar në standarte ndërkombëtare për mbledhjen, përpunimin dhe publikimin e statistikave të krimeve të urrejtjes kundër personave LGBTI.

Raportimi, hetimi, procedimi dhe dënimi

- Forcimi i kapaciteteve të personave të kontaktit në polici, të koordinatorëve të viktimave në lidhje me krimet e urrejtjes, përfshirë kundër personave LGBTI në lidhje me trajtimin e viktimave.
- Rritje e kapaciteteve të oficerëve të policisë, policisë gjyqësore dhe prokurorëve dhe gjyqtarëve për hetimin *ex-officio* të krimeve të urrejtjes dhe *prima facie* të motiveve diskriminuese kur ato nuk janë të dukshme dhe zbatimin e një dënimi proporcional të tyre.
- Trajtimi efektiv i çdo raportimi të krimeve të urrejtjes dhe respektimi i dinjitetit dhe të drejtave të viktimës.
- Zbatimi i një politike penale dënimi proporcionale me rrezikshmërinë e lartë që kanë krimet e urrejtjes, përfshirë kundër personave LGBTI.
- Ndjekja në dinamikë e zbatimit të udhëzimeve të Prokurorit të Përgjithshëm në lidhje me efektivitetin e hetimeve të krimeve të urrejtjes nga struktura e posacme e monitorimit të zbatimit të udhëzimeve, pranë Prokurorisë së Përgjithshme.
- Vlerësimi i qasjes së profesionistëve në lidhje me të drejtat e personave LGBTI, pengesat që hasin në hetimin e motiveve paragjyqëse dhe adresimin e tyre, garantimin e të drejtave të personave LGBTI.
- Rol më pro-aktiv i Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi në ushtrimin e së drejtës për padi në çështje me interes kolektiv dhe për dhënie të mendimeve miqësore në gjykata në rastet e gjuhës së urrejtjes dhe incidenteve me motiv urrejtjen ndaj personave LGBTI.
- Vlerësimi sistematik i efikasitetit të politikës penale për krimet e urrejtjes, përfshirë për OSIGJ nga studiues të botës akademike krahas studimeve që kryejnë vet institucionet.

Të drejtat e viktimave

- Zbatimi i masave të Planit Kombëtar të Veprimit (2021-2027) në lidhje me informimin dhe ndërgjegjësimin te personave dhe punonjësve të administratës në nivel vendor për të drejtat e viktimave LGBTI.
- Krijimi i një sistemi të regjistrimit të rasteve kur viktimat LGBTI kanë përfituar ndihmë juridike dhe shërbime mbështetëse.
- Krijimi i një regjistrim të avokatëve të specializuar për mbrojtjen e viktimave, përfshirë viktimat LGBTI, trajnimi i tyre për krimet e urrejtjes, praktikat e mira dhe jurisprudencën e GJEDNJ.
- Inkurajimi i Këshillit të Lartë Gjyqësor dhe Këshillit të Lartë i Prokurorisë që në vlerësimin periodik të magjistratëve të vënë theksin në respektimin e të drejtave të viktimat e krimeve të urrejtjes, përfshirë personat LGBTI. Kjo qasje do të ndikojë në ndërgjegjësimin e magjistratëve për hetime dhe gjykime efektive të krimeve të urrejtjes për shkak të OSIGJ.

- Njohja dhe zbatimi nga punonjësit e praktikës i modeleve të udhëzuesve ndërkombëtarë të hartuar në fushë që përfshijnë standardet model për mbështetjen e viktimave të krimit nga urrejtja.
- Vlerësimi i kapaciteteve të shërbimeve sociale për viktimat e krimeve të urrejtjes në nivel vendor, përcaktimi i nevojave të burimeve njerëzore dhe financiare dhe plotësimi i tyre.
- Rritja e kapaciteteve të stafit në njesitë vendore dhe aty ku stukturat vendore janë të dobëta, forcimi i bashkëpunimit me OJF që ofrojnë shërbime në fushë dhe nënshkrimi i marrëveshjeve të bashkëpunimit mes tyre.

Mbrojtja nga krimet e urrejtjes kundër personave LGBTI në vendet e paraburgimit dhe burgje

- Rishikimi i Rregullores së Përgjithshme e burgjeve dhe rregulloreve të institucioneve me qëllim parashikimin e rregullave specifike për vendosjen në institucion të personave LGBTI, ndarjen në dhoma, parandalimin e bulizmit, abuzimeve dhe dhunës nga të dënuarit e tjerë dhe personeli.
- Hartimi i protokolleve që përmbajnë udhëzime specifike për kufizimin e risqeve të dhunës dhe formave të abuzimit ndaj të burgosurve LGBTI.
- Trajnime specifike të personelit bazë, të mesëm dhe grupeve shumëdisiplinore për të drejtat e personave LGBTI, pranimin në institucion, vendosjen në qeli, parandalimin e formave të abuzimit nga të dënuarit e tjerë dhe stafi i institucionit.
- Forcimi i bashkëpunimit me organizatat e shoqërisë civile që përfaqësojnë komunitetin LGBTI dhe partnerët vendas dhe ndërkombëtarë për trajnimet të stafit lidhur me trajtimin e personave LGBTI, të privuar nga liria.

Fushata sensibilizuese dhe trajnimet

- Hartimi i një strategjie komunikimi në shkolla për të drejtat e komunitetit LGBTI dhe parandalimit të gjuhës së urrejtjes.
- Vlerësimi periodik i perceptimit të personave LGBTI në kontakt/ konflikt me ligjin dhe diskutimi i gjetjeve me organet e qeverisjes së sistemit të drejtësisë dhe profesionistët në bazë.
- Forcimi i kapaciteteve të nëpunësve të administratës publike në nivel vendor dhe qëndror për parandalimin e gjuhës dhe krimeve të urrejtjes mes programeve të ofruara nga Shkolla e Administratës Publike në bashkëpunim me organizatat që kanë njohuri në fushë.
- Rishikimi/ përditësimi i kurrikulave të formimit fillestar dhe vazhdues në lidhje me krimet e urrejtjes, duke vënë në vëmendje viktimën, përfshirë viktimat LGBTI.
- Trajnime të profesionistëve bazuar në vlerësimin e nevojave, në veçanti për metodat e hetimit, intervistimin, vlerësimin e nevojave të viktimave, njohja me jurisprudencën e përditësuar të GJEDNJ për krimet e urrejtjes dhe mbrojtja e viktimave.
- Trajnime të planifikuara sipas një program itë miratuar dhe financuar nga buxheti i shtetit dhe në bashkëpunim me partnerë vendas dhe ndërkombëtarë është i rekomandueshëm.
- Angazhimi i organizatave LGBTI në kuadër të Rrjetit të Edukimit Ligjor për zbatimin e Strategjisë së Edukimit Ligjor të Publikut me qëllim informimin e publikut dhe të profesionistëve për të drejtat personave LGBTI dhe parandalimin e gjuhës dhe krimeve të urrejtjes.
- Konsolidimi i komunikimit të vendosur mes organizatave që përfaqësojnë personat LGBTI dhe Kuvendit të Shqipërisë; rritja e pjesëmarrjes së OJF-të që përfaqësojnë personat LGBTI në vendimmarrje në nivel vendor dhe në Kuvendin e Shqipërisë.
- Inkurajimi i të zgjedhurve dhe funksionarëve publikë për tu distancuar në rastet e gjuhës së urrejtjes dhe monitorimi i gjuhës parlamentare dhe zbatimit të Kodit të Sjelljes së Deputetit dhe i sjelljes së zyrtarëve dhe i zbatimit të Kodit të Etikës së zyrtarit.